Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ЗУЛ-ҲИЖЖА, 2-КУН.
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ ЖАВЗО, 26-КУН.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган — 1991 йил 15 июнь, шанба, 113-сон — НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг бешинчи сессияси

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг мажлиси тўғрисида АХБОРОТ

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг бешинчи сессияси 14 июнда Тошкентда ўз ишини давом эттирди.

Мажлисни Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси Ш. М. Йўлдошев бошқариб борди.

Сессия ишида Ўзбекистон ССР Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов иштирок этди.

Депутатлар киритган тузатишлар ва мулоҳазалар комиссияларда муҳокама қилингандан сўнг Олий Кенгаш «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги қонунни қабул қилди.

Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси раисининг ўринбосари Б. С. Ҳамидов маърузаси юзасидан «Ўзбекистон ССР давлат солиқ идоралари тўғрисида»ги низом қабул қилинди ва тегишли қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ҳамда қўшимчалар киритилди.

Сўнгра иқтисодий ислоҳот ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш комитетининг раиси Э. Н. Хўжаев «Ўзбекистон ССРда ташқи иқтисодий фаолият тўғрисида»ги қонун лойиҳаси ва «Ўзбекистон ССРда чет эл инвестициялари тўғрисидаги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди.

Лойиҳаларни муҳокама қилишда халқ депутатларидан К. Сарсенов, М. Алимов, Н. Мелиқулов, Р. А. Усмонов А. А. Айдарқулов, М. Каримов, М. Саидов, В. И. Криворучко қатнашдилар.

Олий Кенгаш иккала қонунни қабул қилди.

«Виждон эркинлиги ва диний ташкилотлар тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонуни лойиҳасини муҳокама қилиш давом эттирилди. Музокараларда халқ депутатларидан Р. Раҳмонов. М. Ҳ. Ҳасанов, Муҳаммадсаид ҳожи Аҳмаджон Раҳматулло ўғли, Ўрта Осиё мусулмонлари диния бошқармасининг раиси, СССР халқ депутати муфти Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф сўзга чиқдилар. Қонун қабул қилинди.

Депутатлар «Йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги қонун лойиҳасини дастлабки тарзда қабул қилдилар.

Саноат, халқ истеъмоли моллари, аҳолига хизмат кўрсатиш ва савдо комитети раисининг ўринбосари О. Маҳмудов «Ўзбекистон ССРда кооперация тўғрисида»ги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди.

Музокараларда халқ депутатларидан М. О. Қобилов, В. Тўйчибоев, Ҳ. Фармонов, А. Холбеков сўзга чиқдилар. Олий Кенгаш ушбу қонунни қабул қилди.

Конституциявий назорат комитетининг раиси Ш. З. Уразаев «Ўзбекистон ССР Конституцияси (Асосий қонуни)га қўшимчалар ва ўзгартишлар киритиш тўғрисида»ги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди.

Депутатлар бу қонунни қабул қилиш учун овоз бердилар.

Соғлиқни сақлаш, хотин-қизлар ишлари, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш комитетининг раиси Ҳ. М. Усмонова «СПИД билан касалланишнинг олдини олиш тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонуни лойиҳаси ҳақида маъруза қилди.

Бу қонун ҳам қабул қилинди.

Депутатлар қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитетининг раиси Э. Ҳ. Ҳалилов маърузаси юзасидан Ўзбекистон ССРнинг баъзи қонун ҳужжатларига қўшимчалар ва ўзгартишлар киритдилар.

Мандат комиссиясининг раиси Ш. М. Мирзиёев «Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг мандат комиссияси ва комитетлари тўғрисида»ги қонун лойиҳаси ҳақида маъруза қилди.

Музокараларда депутатлардан Б. Қурбонбоев; А. Х. Тошкенбоев сўзга чиқдилар.

Депутатлар қонунни қабул қилдилар.

Халқ депутатлари Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши баъзи комитетларининг таркибига ўзгартишлар киритдилар. Олий Кенгаш Б. Махситовни Ўзбекистон ССР Олий судининг аъзоси вазифасидан озод қилди. Айрим вилоят ва Тошкент шаҳар судлари таркибига ўзгартишлар киритилди. Сессияда Ўзбекистон ССР ташкил этилган санани аниқлаш комиссияси тузилди.

Халқ депутатлари Ўзбекистон ССР Президентининг фармонларини тасдиқладилар.

Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг бешинчи сессияси шу билан ўз ишини туғаллади.

СУРАТДА: Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши сессияси қатнашчиларининг бир гуруҳи.

Еркин БОТИР олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ И. А. КАРИМОВНИНГ

1991 йил 12 июнь куни сўзлаган нутқи

Ҳурматли депутат ўртоқлар!

Кейинги сессиядан буён тўрт ой вақт ўтди. Биласизки, биз жуда тезкор ва ўзгарувчан замонда яшаяпмиз. Шуни ҳисобга олган ҳолда мен бугун мамлакатимиз, республикамиз ва ҳар бир инсон ҳаётида жиддий роль ўйнаган энг сўнгги воқеаларга ўз фикримни ва ўз муносабатимни билдиришим зарур, деб ўйлайман.

Менимча, гапни халқимизни ташвишга солаётган, кундалик турмушимизда қийинчилик туғдираётган муаммолардан бошласак маъқул иш бўлади.

Бугунги аҳвол ҳаммангизга аён. Мен мавжуд қийинчиликларни қисқача санаб ўтаман, холос. Аҳолини зарур моллар билан таъминлаш кундан-кунга оғирлашиб бораяпти. Нарх-наво ортгандан ортиб, магазин пештахталари бўм-бўшлигича қолмоқда. Миллатлараро муносабатларнинг кескинлашуви оқибатида жанжаллар келиб чиқмоқда. Хўжалик алоқалари бузилган. Жамоат тартиби издан чиққан. Бунинг натижасида оила ва шахс хавфсизлигига путур етаяпти.

Биз, раҳбарлар ва депутатлардан одамлар биз қаёққа бораётирмиз ва қандай жамиятни қураётганимиз ҳақидаги, олдинда ёруғ кунлар борми ва агар бўлса — ўша кунлар қачон келиши тўғрисидаги саволларга жавоб беришимизни кутмоқда.

Бизни тавишга солаётган яна бир нарса — иттифоқ масаласи, яъни иттифоқ сақланиб қоладими ёки тарқаб кетадими?

Биз Ўзбекистонни мустақил ва суверен деб эълон қилдик. Бу соҳада қандай қадамлар қўйилаяпти?

Барча саволларни бир жойга жамласак, уни қисқа ва лўнда қилиб қуйидагича ифода этиш мумкин:

— Биз қачон бугунги хатарли ва хароб турмушдан қутуламиз? Қачон тинч ва осойишта ҳаёт кечира бошлаймиз?

Бу саволларга жавоб беришдан олдин бир нарсани унутмаслигимиз керак: халқимизнинг бугунги сиёсий савияси, онги ва миллий ғурури шундай кўтарилганки, эски, қуруқ гаплар ва ташвиқотлар ҳозир ҳеч қаерда ўтмайди. Ҳаёт ўртага қўяётган ҳамма масалани шуни ҳисобга олиб таҳлил этиш ва уларга ана шу нуқтаи назардан ёндошишимиз керак. Ким буни тушунмаса, хатога йўл қўяди.

Бугунги муаммоларнинг барчаси ва умумий кескинликнинг ортганлиги охир-оқибат натижада нарх-наво кўтарилиши масаласига бориб тақалади.

Нарх-наво ошиши республика ташаббуси бўлгани йўқ. Нарх-наво фақат Ўзбекистонда эмас, балки бутун мамлакат бўйлаб ошди — шуни яхшилаб эсда тутайлик.

Биз олдинги сессияда бозор муносабатларига ўтиш учун овоз берган эдик. Нарх-наво ошиши — бозор муносабатига ўтишдаги дастлабки қадамлардан биридир.

Мамлакат бозор иқтисодиёти йўлини танлади. Биз ўтган сессияда бу йўлга ўтишни муҳокама этган пайтимизда бозор муносабатлари қийинчиликлар келтиришини, шусиз ҳам камбағал халқимизни баттар эзиб қўйишини аниқ тасаввур этган эдик.

Айни замонда биз ўтган сессияда бозор иқтисодиётига ўтишга доир ўз шартларимизни ҳам қўйган эдик. **Ўзбекистоннинг ўзига хос шарт-шароитларини ҳисобга олишни** талаб қилган эдик.

Республикамизнинг аҳолиси ночор кун кечиради, унинг нақд ярми вояга етмаган ва ота-онасининг қўлига қараган норасида болалардир. Ўзбекистонда серфарзанд оилалар жуда кўп ва биздаги оила даромади иттифоқ даражасидан икки марта кам, деб айтган эдик.

Ўтган сессияда бизда аҳоли жон бошига даромад энг паст даражада деб, одамларимиз гўшт, сут ва ҳатто ҳўл мевани ҳам жуда кам истеъмол қилади деб, бизда касалхоналар. мактаблар етишмайди, бизнинг пенсионерларимиз оладиган нафақа жуда оз, бизда ишсиз юрган одамларнинг сони жуда кўп деб ҳам айтган эдик.

Бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида буларнинг ҳаммаси ҳисобга олиниши керак. Акс ҳолда, нарх-навонинг ошиши бизнинг ночор оилаларимизга кулфат келтиради.

Масала иттифоқ миқёсида кўрилган пайтда биз ўртага қўйган талабларнинг бир қисми инобатга олинди. Компенсация миқдори оз бўлсада ортди. болаларга нафақа тўланадиган бўлди, компенсация ва нафақа пули фақат ишлайдиган кишиларгагина эмас, балки барча аҳолига тўланмоқда.

Охирги жумлага алоҳида эътибор беришингизни сўрайман. Негаки, Иттифоқ бўйича ҳар бир ишлайдиган одамнинг қарамоғида икки киши бўлса, Ўзбекистонда ҳар бир ишловчига 7 нафар боқиманда тўғри келади.

Афсуски, бозор иқтисодиётига ўтиш йўллари ишлаб чиқилаётган вақтда бизнинг барча истакларимиз ҳисобга олинмади.

Эсингизда бўлса, бизга нарх-наво икки баравардан ошмайди, деб ваъда беришган эди. Аслида-чи? Аслида нарх-наво 3-4 баравар ошиб кетди.

Майли, енгил машиналар, зеб-зийнат ва олтин-кумушнинг баҳоси ошсин — оддий халққа бунинг таъсири кам. Лекин болалар кийими ва озиқ-овқат маҳсулотлари нархи кескин ошиб кетди. Бу эса биринчи навбатда яна кўп болали ва кам таъминланган оилаларга кучли зарба бўлиб тушди. Бундай оилалар эса Ўзбекистонда айниқса кўп.

Ўзингизга маълумки, Ўзбекистон халқ истеъмоли моллари ва озиқ-овқат маҳсулотларининг ярмидан кўпини бошқа жумҳуриятлардан олиб келади. Мамлакатда бугун кенг истеъмол молларини, энг зарур ашёларни ишлаб чиқарадиган корхоналарнинг ўзи хон, кўланкаси — майдон. Улар бизга молини «отасининг нархини» қўйиб сотишга ҳаракат қилишади.

Ўтган сессияда ўтиш даврининг мураккабликларини ҳисобга олиб, нон нархини оширмасликка қарор қилган эдик. Халқимиз учун, айниқса қишлоқ аҳли учун бу чора анча енгиллик берди. Лекин умумий нархнинг ошиб кетишини тўхтатиш имкони бўлмади.

Нон нархини оширмаганимиз тўғри бўлди, танлаган йўлимиз, қабул қилган қароримиз тўғри эканки, бизларни Ўрта Осиё жумҳуриятлари маъқулладилар.

Иккинчи яна бир муҳим масала — компенсация тўлаш масаласи. Иттифоқ бюджетидан унча-мунча ёрдам талаб қилиб олдик. Бу йилги ёрдам камида 16 миллиард сўмга етади. Лекин бу барибир камлик қилаяпти.

Нарх-навонинг кескин ошишига қараганда, аввалабмор қариялар, болалар, серфарзанд оилаларнинг аҳволини ҳисобга олсак, менинг фикримча, бериладиган компенсация миқдорини кўпайтириш керак. Ишчиларга, қарияларга 60—65 сўм, болаларга 40—80 сўм озлик қилади. Бу рақамларни 1,5-2 марта кўпайтирсак, одамлар талабини қондиришни оз бўлса-да яхшилашга ёрдам беради.

(Давоми 3-бетда).

Шарт ва шартнома

Салкам бир йилдирки катта шов-шувларга, тортишувлар, баҳсу мунозараларга сабаб бўлаётган Иттифоқ шартномаси бўйича мен Ўзбекистон ССР Режа давлат комитети раиси ўринбосари Пўлат Хайруллаевич Носиров билан суҳбатлашаётган бир пайтда Москва вилоятидаги Ново-Огарево ҳукумат барогоҳида СССР Президенти раислигида ушбу янги шартнома лойиҳасини тайёрлаш ишларини ниҳоясига етказишга бағишланган навбатдаги мажлис бошланган эди. Ўзбекистон ССР халқ депутатларининг бешинчи сессиясида ҳам кескин фикрлар айтилиши аниқ. Гарчанд республика Вазирлар маҳкамаси қошида янги Иттифоқ шартномаси лойиҳаси юзасидан тушган хатлару таклифларни ўрганиш бўйича комиссия ишлаётган, лойиҳанинг республика манфаати кўзланган муқобил нусхаси тахт қилиб қўйилган бўлса-да, фикрлар тўқнашуви содир бўлиши шубҳасиз.

— Пўлат Хайруллаевич, янги Иттифоқ шартномасини тузиш ғояси қандай ва қачон пайдо бўлди?

— Эсингиздадир, ўтган йили август ойида Шаталин бозор иқтисодиётига ўтиш ҳақида ўз программасини эълон қилди. Сўнгра Рижковнинг ҳам шундай дастури юзага келди. Ҳар иккаласини қўшиб янги дастур яратмоқчи эдилар. Аммо булар марказнинг ҳуқуқини яна кучайтирар ва, аксинча, республикаларнинг имкониятларини чегаралаарди. Иттифоқдош республикалардан чақирилган делегация, жумладан биз ҳам бунга қарши турдик. Кейинчалик имзосиз дастурлар кела бошлади. Биз яна ўз муносабатимизни билдирдик, аммо бирортаси инобатга олинмади.

Ўтган йили декабрь ойида шартнома лойиҳаси бўйича яна марказга чақиришди. Гуруҳ раҳбари сифатида мен ҳам бордим. Муҳокама бошланди. Бироқ бор-йўғи 5—8 та республика вакиллари бор эдилар. Биз қайтиб келавердик. Февраль ойида шу масала бўйича Морозовка дам олиш масканида тўпландик. Унда 8 республика ва 16 автоном жумҳурият вакиллари қатнашдилар. Бу ерда ҳам баҳс-мунозаралар шунчалик кучайиб кетдики, салкам бир ой ишладик. Автоном республикалар Иттифоқдан кўпроқ имтиёз беришни сўрашди, биз эса аксинча — илгариги вертикалликдан горизонталлик сари ҳаракат қилиш лозимлигини, яъни имкониятлар кенг ёйилишини уқтирдик.

Ана шундан кейин шартнома лойиҳасининг иккинчи варианти вужудга келди.

Апрель ойида Украинадан телеграмма олдик. Худди бизга ўхшаб уларнинг ҳам иккинчи вариантдан кўнгиллари тўлмабди. Келинглар, шартномани бирга муҳокама қиламиз, дейишибди. Мамлакатдаги аҳволни барқарорлаштириш, тангликни бартараф этишга доир кечиктириб бўлмайдиган чоралар тўғрисида СССР Президенти ва саккиз республика раҳбарлари имзолаган қўшма баёнот ана шу тариқа дунёга келди.

— Янги Иттифоқ шартномасининг лойиҳа вариантини сессия кун тартибига қўйишда ҳам анча қийинчиликлар бўлгандир?

— Март ойида шартнома лойиҳаси юзасидан тушган таклифларни ўрганиш бўйича комиссия тузилган эди. Унга республика вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов раҳбарлик қилди. Бундан ташқари жойларда ишчи гуруҳлари ташкил этилди. Шу кунгача жами 6.169 марта муҳокама уюштирилди, уларда 678.700 киши қатнашди, 1.253 жўяли таклиф билдирилди. Буларнинг барчасини умумлаштирдик. Шундай қилиб, янги муқобил бир вариант пайдо бўлди.

— Бу вариантни камчиликлардан ҳоли деб ўйлайсизми?

— Йўқ, албатта. Масалан, айрим мактубларда шартнома муайян бир пайтгача белгиланиши, яъни унинг яшаш даври бўлиши лозим, дейилган. Комиссияда ҳам баҳслар авж олди. Бизнингча, Иттифоққа кириш эркин бўлгандан кейин қўл-оёғимизни боғлаб бериб нима қиламиз? Ёҳуд тил масаласида ҳам хилма-хил фикрлар айтилди.

— Сизнингча, лойиҳанинг қайси моддалари депутатларни кўпроқ баҳсга тортиши мумкин?

— 1, 2, 5, 6, 8, 9, 10, 13, 20 ва 21-моддалари.

— Шартнома лойиҳаси сессияда баъзи бир қўшимча ва тузатишлар билан тасдиқланди ҳам дейлик. Уларни марказ қабул қилмаса-чи?

— Агар таклифларимиз қабул қилинмаса халқ манфаатига зид бўлган лойиҳага имзо чекилмайди. Мен бунга аминман...

Суҳбатдош:
Эсирган БОЛИ.

МАТБУОТ ЭРКИНЛИГИ — ЮКСАК МАСЪУЛИЯТ

Кеча Ўзбекистон парламентининг бешинчи сессияси «Оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги қонунни қабул қилди. Ушбу қонун лойиҳаси асосан республика Олий Кенгашининг Ошкоралик комитети томонидан тайёрланган ва депутатлар ҳукмига ҳавола этилган эди. Мухбиримиз А. Бойқўзиев ана шу комитет раиси, Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов билан учрашиб, фикрларини қоғозга тушириб қайтди:

— Олий Кенгаш сессияда оммавий ахборот воситалари ҳақидаги қонун лойиҳасининг ғоят қизғин муҳокама қилинганлиги ҳаётимизда матбуотнинг ўрни ва моҳияти нақадар муҳим аҳамиятга эга эканлигини кўрсатиб турибди.

Матбуот кейинги йилларда халқ кўнглидаги гапларни дадил айтадиган бўлди. Оммавий ахборот воситалари маъмурий-буйруқбозлик силсиласининг исканжасидан озод бўлиб бормоқда. Шу билан бирга бугунги баҳслар шуни кўрсатиб турибдики, сўз эркинлигининг ҳам ўз мураккабликлари бор.

Эркинлик ҳамиша масъулият эгачисидир. Айниқса матбуотдек қудратли кучга берилган эрк етти ўлчаб бир кесишни талаб этади.

Кейинги йилларда сўз эркинлигини қурол қилиб олиб оммавий ахборот воситаларида халқ шаънини, республика қадрини ерга уриш, айрим шахсларнинг иззат нафсига ноҳақ тегиш ҳодисалари рўй бермоқда.

Сўзга чиққан депутатлар кўпроқ журналист масъулияти, жавобгарлиги ҳақида гапирдилар. Ҳатто бир неча ноибларимиз цензурани, яъни давлат назоратини сақлаб қолиш керак, деган фикрни ҳам баён этдилар.

Барча соҳада бўлгани каби матбуотни демократиялаш ҳам осон кечаётгани йўқ. Узоқ йиллар давомида онгимизга сингдирилган, қотиб қолган қоидалардан узоқлашишимиз қийин бўлмоқда. Биз матбуот сўзига ҳамиша давлат сўзи, партия ва ҳукумат сўзи деб қараб келдик.

Турли дунёқараш ва маслакларга мансуб газета ва журналларга кўникишимиз ҳам осон бўлмаётир.

Биз қонун лойиҳасида кенг жамоатчиликнинг фикр мулоҳазаларини ҳисобга олдик. Шунинг учун ҳам у Иттифоқ қонунидан озгина бўлса-да фарқ қилади. Матбуотнинг масъулиятини ошириш билан боғлиқ моддаларни бироз кучайтирдик.

Дунёда ҳеч бир қонун абадул абадга қабул этилмайди. Ҳаёт ҳали бу қонунимизга ҳам ўз таҳририни киритиши муқаррар.

Депутатлар томонидан кеча қабул қилинган матбуот воситалари ҳақидаги янги қонун бугунги кун талабларига жавоб беради, халқимизнинг ижтимоий-сиёсий, маънавий тараққиётига муносиб хизмат қилади, деб ўйлайман.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг қарори

«МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ИТТИФОҚИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ШАРТНОМА ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Мустақил давлатлар иттифоқи тўғрисида»ги шартнома лойиҳаси маъқуллансин.

2. «Мустақил давлатлар иттифоқи тўғрисида»ги шартномани имзолаш учун Ўзбекистон ССР делегациясининг қуйидаги таркибда тасдиқлансин:

Каримов Ислом Абдуғаниевич — Ўзбекистон ССР Президенти

Йўлдошев Шавкат Муҳитдинович — Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси

Мирсаидов Шукурулло Раҳматович — Ўзбекистон ССР вице-президенти

Азимов Саврар Олимжонович — Ўзбекистон ССР ташқи ишлар вазири

Алламуродов Бўри Алламуродович — Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси кенгашининг раиси

Зокирова Замирахон Мўйдиновна — Охунбобоев номли Қўқон тикувчилик фабрикасининг тикувчи мотористкаси

Исматов Маҳмуд — Ўзбекистон ССР деҳқонлар иттифоқининг раиси

Крушельницкий Виктор Александрович — «Ташстройтранс» ишлаб чиқариш бирлашмаси 4-автокорхонасининг ҳайдовчиси

Козлов Владимир Алексеевич — «Голодностепирмонтаж» трести 2-кўчма механизациялашган колоннасининг слесарь-монтажчилар бригадири

Маликов Муҳаммад-Бобир Мажидович — Ўзбекистон ССР адлия вазири

Мирзаев Саидраҳмон Шоабдиевич — Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши экология ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш комитети раисининг ўринбосари

Носиров Пўлатжон Ҳайруллаевич — Ўзбекистон ССР Иқтисодиёт комитети раисининг ўринбосари

Салоҳиддинов Маҳмуд — Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг президенти

Тожиев Амин Ҳамроевич — Қорақалпоғистон МССР вазирлар кенгашининг раиси

Уразаев Шавкат Закариевич — Ўзбекистон ССР Конституциявий назорат комитетининг раиси

Халилов Эркин Ҳамдамович — Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Қонунчилик, қонунийлик ва ҳуқуқ-тартибот масалалари комитетининг раиси

Хўжаев Эркин Норматович — Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши Иқтисодий ислоҳот ва маҳаллий ўзини ўзи бошқариш комитети раиси

Шамшетов Даулетбой Нуратдинович — Қорақалпоғистон МССР Олий Кенгашининг раиси.

3. Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг делегацияси:

Заруратга қараб мутахассислар жумласидан маслаҳатлашувчи гуруҳлар тузсин;

Мустақил давлатларнинг янгиланган федерацияси таркибида Ўзбекистоннинг сиёсий ва иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлайдиган Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши томонидан ишлаб чиқилган қоидаларни қатъий ва изчиллик билан ҳимоя қилсин;

«Мустақил давлатлар иттифоқи тўғрисида»ги шартномани имзолаш чоғида қилинган ишлар тўғрисида Ўзбекистон ССР Олий Кенгашига ахборот берсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси — Ш. ЙЎЛДОШЕВ.
Тошкент шаҳри,
1991 йил 13 июнь.

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН ҚИРҒИЗИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ЎРТАСИДАГИ ДЎСТЛИК ВА ҲАМКОРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ ШАРТНОМАНИ РАТИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси билан Қирғизистон Республикаси ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани муҳокама этиб, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси билан Қирғизистон Республикаси ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартнома ратификация қилинсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси — Ш. ЙЎЛДОШЕВ.
Тошкент шаҳри,
1991 йил 13 июнь.

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН ТУРКМАНИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ЎРТАСИДАГИ ДЎСТЛИК ВА ҲАМКОРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ ШАРТНОМАНИ РАТИФИКАЦИЯ ҚИЛИШ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси билан Туркманистон Совет Социалистик Республикаси ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартномани муҳокама этиб, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси билан Туркманистон Совет Социалистик Республикаси ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисидаги шартнома ратификация қилинсин.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг раиси — Ш. ЙЎЛДОШЕВ.
Тошкент шаҳри,
1991 йил 13 июнь.

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ИТТИФОҚИ ТЎҒРИСИДАГИ ШАРТНОМА ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон ССР вице-президенти депутат Ш. Р. Мирсаидов маърузаси

Ҳурматли депутат ўртоқлар!

Биз бугун республикамиз келажаги, халқимиз тақдири, Иттифоқ истиқболи учун, қолаверса бутун жаҳон учун фавқулодда муҳим, ҳал қилувчи масала муҳокамасига киришаяпмиз. Кўп миллатли давлатни эскириб қолган унитар тузумдан ҳақиқий мустақил ва тенг ҳуқуқли давлатлар Иттифоқига айлантириш чиндан ҳам тарихий аҳамиятга эга.

Муҳокамангизга қўйилаётган шартнома жиҳатларини, лойиҳанинг матбуотда эълон қилинган варианти юзасидан республикамизда бўлган умумхалқ муҳокамаси давомида билдирилган фикрлару таклифларни баҳолашдан олдин Иттифоқ шартномасини тайёрлаш жараёнида юзага келган айрим муҳим масалалар хусусида тўхталмоқчи эдим.

Бутун барча халқлар миллий онги қонуний ва муқаррар суръатда ўсди, улар маънавий-сиёсий жиҳатдан чириб битган маъмурий-буйруқбозлик бошқаруви силсиласи асосида қурилган унитар тоифадаги давлатни барҳам топтиришга астойдил бел боғладилар. Халқларнинг иқтисодий ҳамда сиёсий дахлсизликка интилишлари республикаларнинг давлат мустақиллиги ҳақидаги декларациялари ва иқтисодий мустақиллигини таъминлайдиган қонун ҳужжатлари қабул қилинишида ўз ифодасини топди. Ўзбекистон ҳам ана шундай декларацияни қабул қилганди. Эндиликда ишонч билан айтиш мумкинки, бу жараённи тўхтатиб бўлмайди, тарих ғилдирагини орқага буришга уринишлар беҳуда тугайди, илгаригидек — марказ зўравон бўлган Иттифоққа қайтиш ҳақида сўз ҳам юритиш мумкин эмас. Бугунги кунда ўз тақдирини янгиланган Иттифоқ билан боғлаётган республикаларда ҳам батамом тенгҳуқуқлилик, мустақиллик, тотувлик, ўзаро ёрдам асосида бирлашишнинг янги шакли изланмоқда.

17 мартда ўтказилган умумхалқ референдуми натижалари бунинг яққол далили бўлди. Лекин, очиқ айтиш керакки, умумхалқ муҳокамаси, яъни референдумга қўйилган савол таърифи анча муваффақиятсиз танланган эди. Унда мамлакат Олий Кенгаши Иттифоқнинг эски номини, ҳақиқатда эса давлатнинг эскича унитар табиатини ҳам сақлаб қолиш ниятида эканлиги аён бўлди.

Мана шундай шароитда республикамиз референдумга мос келадиган ўзининг қўшимча саволини киритишни лозим деб билди.

Ўзбекистон янги Иттифоқ шартномасини — ҳозирги кун талабларини тўла ҳисобга оладиган, республикаларга ҳуқуқий мустақиллик берадиган ва тенг ҳуқуқли давлатлар даврасида эркин ривожланиш учун шарт-шароит яратадиган Иттифоқ шартномасини тузиш ғоясини қўллаб-қувватлаб келмоқда.

Лекин биз қатъий айтиб ўтганимиздек, шартномани имзолашга интилишимиз марказдан туширилган ҳар қандай лойиҳани имзолашга сўзсиз розимиз, деган гап эмас. Эски, тоталитар Иттифоқ таркибида бўлишга энди биз ҳеч қачон рози бўлмаймиз. Шу сабабли биз таклиф этилаётган лойиҳанинг ҳар бир моддасини, ҳар бир қисмини, ҳар бир жумласини муҳокама қилишда республикамиз манфаатларини, халқимиз манфаатларини ҳимоя қилдик ва бундан кейин ҳам бу ишни давом эттирамиз. Иттифоқ шартномасининг барча қоидалари бизнинг манфаатларимизга мувофиқ келгандагина Ўзбекистон шартномани имзолайди. Бу фикримизда биз охиригача қатъий туришимиз керак.

Иттифоқ шартномаси устида олиб борилган ишлар ўз тарихига эга бўлиб, бир неча қийин босқичлардан иборатдир. У бир-бирига зид, лекин пировард натижада ижобий фикрлар ва нуқтаи назарлар тўқнашувини енгиб ўтди.

Янгиланган Иттифоқ концепциясини ишлаб чиқиш борасида дастлабки қадам 1990 йилнинг августида қўйилди. У пайтда тайёрланган дастурга «Суверен республикалар иқтисодий иттифоқи» деган махсус боб киритилди. Ўшандаёқ федерацияни янгилашнинг қатор энг муҳим принциплари қайд этилган эди. Масалан, Иттифоқ бошқарув идораларининг республикалар томонидан бериладиган ваколатлар асосида иш кўришлари лозимлиги, шунингдек мустақил республикалар ўз ҳудудларидаги бутун миллий бойликларга эгалик қилиш, фойдаланиш ва тасарруф этишни қонуний тартибга солишда фавқулодда ҳуқуққа эга эканликлари кўрсатилганди. Ер, бошқа табиий бойликлар, яратилган иқтисодий ва илмий-техникавий имкониятлар республика халқларининг мулки, улар давлат мустақиллигининг моддий негизи эканлиги қайд этилганди.

Лекин мазкур гуруҳ тайёрлаган дастур Иттифоқ Олий Кенгаши томонидан қабул қилинмади. Унинг ўрнига республикаларга марказий идораларда тайёрланган Иттифоқ шартномасининг бир нечта вариантлари юборилди. Уларнинг ҳаммаси эскича марказчилик нуқтаи назаридан тайёрланган эди. Асосли эътирозлар билдиришимизга, қатор муҳим таклифлар ва қўшимчалар киритишимизга қарамай, бизнинг фикрларимиз инобатга олинмади. Натижада бултур ноябрь ойида эълон қилинган Иттифоқ шартномаси лойиҳасида иттифоқдош республикаларнинг истак ва манфаатлари батамом инкор этилди, шу сабабли у мунозаранинг давом эттириш учун ҳатто асос ҳам бўлолмасди. Табиийки, Ўзбекистон бу ҳужжатни қабул қилмади ва шу тариқа шартнома устидаги машаққатли иш 1990 йилнинг декабрида давом эттирилди. Бироқ, афсуски, бу босқичда ҳам музокаралар амалда барбод бўлди.

Иттифоқ шартномаси лойиҳаси устидаги ишнинг навбатдаги босқичи шу йилнинг февраль-март ойларида ўтди. Унда Болтиқбўйи республикалари, Грузия, Арманистон ва Молдова вакиллари қатнашмадилар, Озарбайжон вакиллари эса фақат кузатувчи сифатида иштирок этишди. Бу босқичда энг асосий масала Иттифоқ билан республикалар ваколатларини фарқлаб қўйишдан иборат бўлди. Айтиш керакки, марказий идораларнинг вакиллари масалага ўзларининг эскича ёндашишлари ва илгаригидек иттифоқдош республикаларга собиқ автономияларни қарама-қарши қўйишмоқчи бўлишди. Бундай иш натижасида шу йилнинг март ойида эълон қилинган шартнома лойиҳасининг иккинчи варианти вужудга келди. У собиқ автономияларни ташқари ҳеч кимни қониқтирмади, Иттифоқни қайта шакллантиришнинг бутун жараёни эса боши берк кўчага кириб қолди.

Мана шундай, очиқ айтаманки, мушкул вазиятда, ниҳоятда, аниқ олға силжиш рўй берди: апрель ойида Киевда беш республика — РСФСР, Украина, Белоруссия, Қозоғистон ва Ўзбекистон вакилларининг учрашуви бўлиб, улар мустақил республикалар манфаатларига аниқ мос келадиган Иттифоқ шартномасини тузишга ёндашув йўлларини биргаликда ишлаб чиқишди ва тегишли протоколни имзоладилар. Кейинчалик бу ҳужжатни яна уч республика имзолашга розилик билдирди. Шу тариқа янгиланган Иттифоқни қуришнинг навбатдаги босқичи бошланди.

Воқеаларнинг бундай кескин тус олиши марказни ўз нуқтаи назарини кўп жиҳатдан қайта кўриб чиқишга, республикаларга ён беришга мажбур этди. Апрель ойида Ново-Огарёвода СССР Президенти ва тўққиз республика раҳбарлари томонидан «Мамлакатдаги вазиятни барқарорлаштириш ва танглики бартараф этишга доир кечиктириб бўлмайдиган чоралар ҳақида»ги қўшма баёнотнинг имзоланиши мустақил республикалар ва Иттифоқ раҳбариятининг қарама-қаршиликдан ҳамкорликка ўтиш борасида қўйилган навбатдаги муҳим ижобий қадамлари бўлди. Матбуотда «9+1» номини олган бу ҳужжатнинг мазмуни марказда оҳир-оқибатда оқил фикрга қарама-қарши туришдан сабоқ чиқариб, Киевда илгари сурилган мулоҳазаларга рози бўлинганидан ва республикалар билан ҳамкорлик қилиш йўли тутилганидан далолат беради.

Лекин СССР Олий Кенгаши «9+1»лар баёнотига анча ғалати муносабатда бўлди. У Иттифоқ шартномасида қатнашувчи мустақил томон, айтиш мумкинки, ўн олтинчи республика бўлишдек ва шартномани имзолашда ўз шартларини зўрлаб қабул қилдиришдек ғайритабиий даъво билан чиқди. Олий Кенгашнинг баъзи раҳбарлари ўзларининг тор гуруҳий манфаатларини кўзлаб, собиқ автономияларни ишга сола бошлашди, уларни иттифоқдош республикалар билан зиддиятга чорлашдики, бу ҳол шусиз ҳам жиддий бўлиб турган вазиятда янги-янги кескинлик ўчоқларини вужудга келтирмоқда. Мана шундай жиззакилик хатти-ҳаракатлар оқибатида Ново-Огарёводаги учрашувда бизни яна март ойида босиб ўтган босқичимизга қайтарди — яна автономияларни ишга солиш, уларнинг даъволарини сунъий равишда бўрттириш бошланди.

3 июнда Ново-Огарёвода бўлган учинчи учрашув чоғида республикамиз Президенти И. А. Каримов томонидан мавжуд Иттифоқ, унинг тузилмаси, марказ билан республикалар ўртасидаги ваколатлар тақсимоти ҳеч кимни қониқтирмаслиги масаласи кескин қўйилди. Бундай жиддий йўл кенгашда қатнашаётган республикалар вакиллари томонидан қўллаб-қувватланди. Шундай экан, биз бугун ҳам янги Иттифоқни барпо этишга қаратилган ана шу йўлни қатъий давом эттирмоғимиз лозим.

Таъкидлаш керакки, бу ерда ҳам кескин мунозаралар яна СССР Олий Кенгаши вакиллари билан бўлди. Улар мулк, тил, янги шартномани тасдиқлаш тартиби каби ғоят муҳим масалалар бўйича ўзларининг ўнг марказчилик нуқтаи назарларини ўтказишга уриндилар ва бундан кейин ҳам шундай қиладилар. Ўзбекистоннинг мана шу барча масалалар борасидаги ўз қарашлари республика бўйича шартнома лойиҳаси юзасидан тушган мулоҳазалару таклифлар асосида тузилди ва Президентимиз томонидан Ново-Огарёвода қаттиқ туриб ҳимоя қилинди ҳамда сизларга тарқатилган шартнома лойиҳасида ўз аксини топди. Булар ҳақида мен қуйироқда тўхталаман.

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг шу йил март ойидаги махсус қарорига биноан мустақил республикаларнинг Иттифоқ тўғрисидаги шартнома лойиҳаси бўйича таклиф ва ўзгартиришларини кўриб чиқувчи ҳамда умумлаштирувчи 25 кишидан иборат комиссия тузилиб, унга мен раҳбар этиб тайинландим. Шунингдек, ушбу лойиҳага нисбатан асосий талабларини кенг жамоатчиликка тушунтириш учун ишчи гуруҳи тузилди. Икки ойдан кўпроқ вақт ичида ўтказилган ишлар якуни ҳақиқатан ҳам улкан. Шартнома лойиҳаси республиканинг 6 мингдан зиёд корхона, ташкилот, колхоз ва совхозларида муҳокама этилди, бу жараёнда қарийб 700 минг киши иштирок этди. Уларда 1.200 дан ортиқ аниқ таклифлар, тузатишлар киритилди. Альтернатив вариантлар ҳам тушди. Энг кўп мулоҳаза ва тузатиш Андижон, Жиззах, Қашқадарё, Самарқанд вилоятларидан, Тошкент шаҳридан олинди. Кўпгина халқ депутатлари ва оддий фуқаролар юксак фаоллик кўрсатдилар. Биз депутатлардан С. Ғуломов, С. Мамарасуловдан, бухоролик ишчи Имом Умаровдан, Тошкент шаҳрининг Акмал Икромов районидаги бир гуруҳ фахрийлардан ва лойиҳа юзасидан қимматли фикрларини йўллаган бошқа кўплаб ўртоқлардан миннатдормиз.

Шуни таъкидлаш лозимки, таклифларнинг қарийб 90 фоизи қабул қилинди. Албатта, келган барча ҳужжатларнинг синчиклаб, холисона қилинган таҳлили бизнинг Иттифоқ шартномаси вариантимизга ҳамма таклифларни киритиш мумкин эмаслигини кўрсатди. Бироқ шуни айтмоқчиманки, таклифларнинг аксарияти шартноманинг моҳиятига эмас, балки моддалар баёнини муайян даражада аниқроқ, муваффақиятлироқ қилишга қаратилгандир. Шу сабабли комиссия асосан анча аниқ ва изчил ифодаланган матнларни синчиклаб танлаб олди.

Қабул қилинган таклифлардан қуйидагиларини алоҳида қайд этиб ўтиш зарур. Биринчиси — ҳужжатнинг номи бўйича: ҳужжатни «Суверен давлатлар Иттифоқи тўғрисида шартнома» деб аташ керак деган мазмунда 100 дан зиёд таклиф тушди. Мирзаев, Қосимов каби халқ депутатлари, Сирдарё, Фарғона, Қашқадарё вилоятлари жамоаларининг йиғилишлари, республика Фанлар академиясининг Фалсафа ва ҳуқуқ, Иқтисодиёт институтлари, Фанлар академиясининг СОПС ташкилоти, Тошкент халқ хўжалиги институти ва бошқалар бу таклифни муфассал асослаб бердилар.

Иккинчиси — республикаларнинг мустақил ҳуқуқлари ҳақида. Биз Тошкент шаҳар совети ижроия комитети, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Фалсафа ва ҳуқуқ институти жамоаларининг бу борадаги таклифларини инобатга олдик. Уларда Иттифоқ билан республикаларнинг биргаликдаги ваколатларига доир моддада «СССР Иттифоқи олтин заҳирасидан, олмос ва валюта жамғармаларидан фойдаланиш» деган жумла ўзгартирилиб, «ушбу жамғармалардан фойдаланиш тартибини белгилаш» деган жумла киритилди, чунки бундай талқин иттифоқдош республикаларнинг ўз бойликларини тасарруф этиш борасидаги имкониятларини кенгайтиради, дейилади.

Шунингдек, Қашқадарё вилояти жамоаларининг таклифига биноан қуйидагича муҳим тўлдириш киритилдики, унда: бевосита СССР Иттифоқи тасарруфида ёки ССР Иттифоқи ва республикаларнинг биргаликдаги тасарруфида бўлмаган ваколатлар Иттифоқни ташкил этувчи республикалар тасарруфида қолади, дейилади.

Учинчиси — ҳокимият идоралари бўйича. Андижон ва Хоразм вилоятлари, Қорақалпоғистон, республика Фанлар академияси, халқ хўжалиги институти, Тошкент ва Жиззах шаҳар советлари ижроия комитетлари, меҳнат жамоаларининг, кўпгина депутатларнинг шартномада — Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар тенг ҳуқуқлидирлар ва улар бу ҳуқуқларини: «Бир давлат — бир овоз» принципи асосида амалга оширадилар деб кўрсатиб қўйиш керак, деган таклифлари қабул қилинди.

Айни вақтда қуйидаги таклифларни биз турли, лекин объектив сабабларга кўра рад этдик.

Шартноманинг муддати бўйича:

Тошкент шаҳар совети, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, халқ депутатлари Қашқадарё вилоят совети, Тошкент халқ хўжалиги институти, Ғуломов, Муҳаммад Солиҳ, Қосимов каби депутатлар янги шартноманинг амал этиш муддатини беш-етти ёки ўн йил қилиб чеклаб қўйишни таклиф қилишган. Албатта, таклиф муаллифларининг ниятларини тушуниш мумкин, бироқ қуйидаги сабабларга кўра буни қабул қилиш мумкин эмас: биринчидан, Иттифоққа ўзимизни қандайдир муддатга боғлаб қўймаслигимиз керак; иккинчидан, бундай улкан Иттифоқ давлатида иқтисодий битимлар муддати 5—7 ва ҳатто 10 йил чегарасидан ҳам ташқарига чиқиши мумкин; ва, ниҳоят, учинчидан — бу таклиф лойиҳанинг биринчи моддасига зиддир, чунки унда Иттифоққа кириш ҳам, ундан чиқиш ҳам ихтиёрий ва эркин, дейилган.

Республикаларнинг мустақил ҳуқуқлари бўйича йирик жамоалар ва алоҳида шахслар шартнома имзолангандан сўнг марказ уларни поймол қилолмаслиги учун шартномада республикаларнинг барча мустақил ҳуқуқларини санаб ўтишни таклиф этадилар. Бу таклиф заҳиран жозибали эса-да, лекин уни қабул қилиб бўлмайди. Бизнинг, Иттифоққа бирлашаётган давлатларнинг иқтисодий ва сиёсий мустақиллиги принципидан келиб чиқиб, шартнома тузилаётган Иттифоқнинг ваколатлари, ҳуқуқлари ва вазифаларини баён қилиш билангина чекланилмоғи лозим. Қолган ҳаммаси мустақил иттифоқдош давлатларнинг фақат ички ишидир.

Давлат тузилишининг шакли бўйича Ўзбекистон ССР Фанлар академияси, унинг Иқтисодиёт институти жамоалари, академик И. Искандаров ва бошқа баъзи ўртоқлар Иттифоқни ташкил этаётган республикаларнинг социалистик Иттифоққа фақат социалистик йўналишни танлаб олган давлатларгина киришлари мумкин, деб албатта таъкидлаб қўйишни таклиф этганлар. Бу таклифга ҳам қўшилиб бўлмайди, чунки ҳозирнинг ўзида айрим республикалар ўз номларидан «социалистик» деган сўзни олиб ташладилар. Масалан, бизнинг қардош Қорақалпоғистон ҳам ўз номидан «автономия» ва «социалистик» деган сўзларни олиб ташлади. Бундан ташқари, кейинчалик Иттифоққа социалистик бўлмаган, лекин демократия йўналишидаги давлатлар ҳам аъзо бўлишлари мумкин.

Худди шу сабабли халқ хўжалиги институти жамоасининг Иттифоқдан чиқиш шартномада қатнашувчи бошқа давлатлар розилиги билангина амалга оширилсин, деган таклифини ҳам қабул қилиб бўлмайди. Яна бир бор такрорлаймиз: Иттифоқимиз ихтиёрийдир, аъзоликда қолиш-қолмаслик ҳар бир мустақил давлатнинг ички иши, шундай экан, аъзоликдан чиқиш учун худди ўзига ўхшаш давлатларнинг розилиги керак эмас.

Профессор А. Михайловнинг СССР Олий Кенгаши палаталари тенг ҳуқуқли бўлинишини керак эмаслиги ҳақидаги таклифи ҳам қабул қилинмади.

Комиссия, шунингдек, шартнома кириш қисмини 1922 йилда қабул қилинган СССРни тузиш ҳақидаги шартноманинг қандай амалга оширилганлигини муфассал баён этиш ҳисобига анча кенгайтириш тўғрисидаги таклифни ҳам рад этди.

Ўртоқ депутатлар!

Энди дастлабки мулоҳазалар ва изоҳлардан сўнг республика Олий Кенгашининг ушбу сессияси муҳокамасига қўйилган «Мустақил давлатлар Иттифоқи тўғрисида»ги шартнома лойиҳасининг асосий жиҳатлари устида тўхталишга рухсат этгайсиз.

Авваламбор мен сизларнинг диққатингизни ушбу ҳужжат номининг март ойида эълон қилинган лойиҳа вариантига нисбатан ўзгарганлигига жалб этмоқчиман. Энди у «Суверен республикалар Иттифоқи тўғрисида шартнома» эмас, балки «Суверен давлатлар Иттифоқи тўғрисида шартнома» деб аталади, бинобарин бу ном ҳозирги сиёсий турмуш воқеаларига кўпроқ мосдир. Шу мақсадда лойиҳа матнида ҳам «республикалар» деган сўз асосан «давлатлар» деган сўз билан алмаштирилган.

Яна шундай ҳолни таъкидлаш керакки, шартнома лойиҳасининг эълон қилинган матнида СССР қисқартмасининг мазмуни бирон марта ҳам очиб берилмаган — яъни Иттифоқ давлатининг тўлиқ номи бирон марта ҳам келтирилмаган. Бугунги кунда мамлакатда рўй бераётган сиёсий жараёнларни ҳисобга олиб янгиланган иттифоқ федерациясини Совет Суверен Республикалари Иттифоқи деб аташ мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз.

Комиссия янгиланган Иттифоқ қурилишига негиз бўлиб хизмат қиладиган асосий принципларни таърифлашга Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ўз тараққиётларига доир барча масалаларни ўзлари ҳал этиш ҳуқуқини сақлаб қолишлари, ўз миллий «давлат ва маъмурий-ҳудудий» тузилишларини мустақил белгилашларини кўрсатишга муҳим эътибор беради. Улар халқаро ҳамжамиятнинг тўла ҳуқуқли аъзолари ҳамда хорижий давлатлар билан бевосита элчихона-консуллик, савдо алоқалари ва бошқа алоқалар ўрнатишга, улар билан ўзаро мухтор ваколатхоналар алмашишга, халқаро шартномалар тузишга, халқаро ташкилотларнинг фаолиятида қатнашишга ҳақлидирлар.

БМТ қабул қилган «Инсон ҳақ-ҳуқуқлари умумий декларацияси»га ва халқаро ҳуқуқнинг бошқа нормаларига мувофиқ инсон ҳуқуқларига устунлик берилиши, миллий анъаналарни сақлаш ва ривожлантириш, Иттифоқ ва бутун дунё халқларининг инсонпарварлик, маънавий қадриятларини жадал айирбошлашга ва ўзаро бойитишга кўмаклашиш кабилар шартноманинг энг асосий қоидалари сифатида алоҳида қайд этилган.

Шартнома лойиҳасининг 1-моддасида таъкидланишича, Иттифоққа аъзолик ихтиёрийдир ва Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар Иттифоқдан эркин чиқиш ҳуқуқига эга бўладилар. Шу билан бирга Иттифоқ шартномасининг барча қатнашчилари розилиги билан бошқа демократик давлатларнинг ҳам кириши учун очиқдир. Шуни таъкидлаш лозимки, Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар билан бир қаторда мана шу давлатлар таркибига кирувчи республикалар ҳам Иттифоқ таркибига киришлари мумкин, лекин бу ҳол Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар манфаатларига зиён етказмаслиги керак.

2-моддада фуқаролик масалалари белгилаб берилган. Унда Иттифоққа кирувчи давлатнинг фуқароси айни вақтда Иттифоқнинг фуқароси ҳисобланиши қайд этилади. Бизнингча, бундай таърифдан Иттифоқни ташкил этувчи давлатнинг фуқароси мазкур давлат Иттифоққа кириш ҳуқуқини олгандан кейингина Иттифоқ фуқароси бўлади, деган маъно чиқади.

4-моддада гап иттифоқдош давлатлар ўртасидаги муносабатлар ҳақида боради. Унда шартнома қатнашчилари ўзаро муносабатларини тенглик, мустақиллик, ҳудудий яхлитликни ҳурмат қилиш, ички ишларига аралашмаслик, бир-бирларига нисбатан куч ишлатмаслик, куч ишлатиш билан дўқ урмаслик, Иттифоқ шартномаси ва республикалараро битимлар юзасидан олинган мажбуриятларни виждонан бажариш асосида қурадилар, дейилади.

Олдинги вариантларга нисбатан 4-моддага қуйидагича муҳим тўлдириш киритиш таклиф этилади, яъни: Иттифоқ Қуролли Кучларидан мамлакат ичкарисида фойдаланишга йўл қўйилмайди, уларнинг табиий офатлар ва экологик фалокатлар оқибатларини тугатишда қатнашишлари, шунингдек фавқулодда ҳолат тартиби тўғрисидаги қонунда кўзда тутилган вазиятлар бундан мустасно. Бундай таъриф қўшинни қўллаш оқибатида юз берган маълум ғайриқонунийликларнинг олдини олади.

Илгари эълон қилинган вариантдан фарқли ўлароқ лойиҳага алоҳида 62-модда киритилиб, унда Иттифоқ ва республикаларнинг биргаликдаги ваколатларини баён қилиб бериш таклиф этилмоқда. Республикаларнинг иштирокисиз ҳал этилмаслиги лозим бўлган қуйидаги муҳим масалалар, яъни: ҳарбий сиёсатни ва Иттифоқ давлат хавфсизлиги стратегиясини, унинг ташқи сиёсий йўлини, ижтимоий-иқтисодий йўналишларини, иш билан таъминлаш, аҳолининг кўчиб юриши сиёсатини, меҳнат шароитлари ва уни муҳофаза қилиш, ижтимоий таъминот ва суғурта, халқ таълими ва соғлиқни сақлаш масалаларини ишлаб чиқиш кабилар шулар жумласига киради.

Иттифоқнинг конституцион тузумини ҳимоя қилиш, СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва эркинларини таъминлаб, ҳарбий хизматга чақириш ва уни ўташнинг ягона тартибини белгилаш, республикалар ҳудудидаги қўшинлар фаолияти ҳамда ҳарбий объектларнинг жойлашиши билан боғлиқ масалаларни ҳал этиш; халқ хўжалигида сафарбарлик тайёрлигини йўлга қўйиш, мудофаа комплекси корхоналарини бошқариш кабилар республикалар билан биргаликда амалга оширилиши лозим.

Мамлакатнинг ягона энергетика системасига, умумиттифоқ темир йўл, ҳаво, денгиз транспорти ва магистрал қувурларини бошқариш, пул сиёсатини амалга ошириш, минтақаларни ривожлантириш бўйича умумиттифоқ жамғармасини ташкил этиш ҳам биргаликда амалга ошириладиган ваколатлар сирасига киритилган.

Шуни таъкидламоқчиманки, 6-моддада Иттифоқнинг олтин заҳираси, олмос ва валюта жамғармаларидан фойдаланиш тартибини белгилаш ҳақидаги таъриф Тошкент шаҳар совети, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг Фалсафа ва ҳуқуқ институти жамоалари томонидан таклиф қилинган таҳрирда баён этилди.

Сув хўжалиги ва республикалараро аҳамиятга молик ресурсларни бошқариш соҳасидаги ҳаракатларни мувофиқлаштириб бориш Иттифоқ ва республикалар учун алоҳида аҳамиятга эга. Бутун мамлакат куч-қудратини бирлаштирмасдан туриб нафақат Оролни қутқариш, балки суғориладиган деҳқончилик билан шуғулланишнинг ўзи амримаҳол.

Ягона пенсия таъминоти тартибини жорий этиш, шунингдек даромадлар ва энг оз тирикчилик даражасини кафолатли таъминлаш каби ваколатлар ҳам биргаликда амалга ошириладиган вазифалар жумласига киритилган. Агар бизда турмуш даражаси бошқа минтақалардагига нисбатан кескин орқада эканлигини ҳисобга оладиган бўлсак, бу масалалар республикамиз учун ғоят муҳим аҳамиятга эга эканлиги намоён бўлади.

Шуни очиқ-ойдин айтиш керакки, бу масалада Россия, Украина, Белоруссия анча қатъий ва муросасиз фикрда туриб олдилар. Уларнинг кўпгина вакиллари ҳозирги пайтгача ҳам, биз Ўрта Осиёни боқаяпмиз, деган фикрда. Биз ҳам фикримизда қатъий турдик. Бизлар: ё сиз Иттифоқ бюджетига бу мақсадларга мўлжалланган улушларингизни, республикалараро битимларда кўзда тутилганидек, қўшиб борасиз ёки Ўзбекистон «нархлар уруши»ни бошлайди ва ўз хом ашёларининг нархини муттасил ошириб боради, оқибатда чакана нархлар ҳам ошади ва пулнинг қадрсизланиши янада авж олади, дедик. Масаланинг бундай қўйилиши юқорида номлари қайд этилган республикаларни муросага мажбур этди.

Мулкчилик масалаларига доир 8-моддадаги баёни кўп баҳсларга сабаб бўлди. Шартнома устида ишлашнинг дастлабки босқичлариданоқ, узоқ давом этган мунозаралардан сўнг, биз, афтидан, марказни «республикалар ўз ҳудудларидаги ер, ерости бойликлари, сув, бошқа табиий ресурсларнинг мулкдоридирлар» деган таърифга рози қила олдик. Бу қоида аввалги лойиҳаларда ҳам қайд этилганди, шу сабабли биз масалани узил-кесил ҳал қилинган деб ҳисоблаб келаётгандик. Бироқ марказнинг май ойидаги таклифларида «мулк» деган тушунча ўрнига «халқлар бойлиги» деган мужмал жумла пайдо бўлди. Яна мунозара очишга тўғри келди. Шундай қилиб, 3 июнь куни Ново-Огарёводаги учрашувда Президентимиз И. А. Каримов аниқ ва қатъий йўл тутганлиги туфайли ўзаро мақбул таъриф ишлаб чиқилди. Мен уни сизларнинг эътиборингизга ҳавола этмоқчиман: «Ер, унинг остидаги бойликлар, сув, бошқа табиий ресурслар, ўсимлик дунёси республикалар мулки ва уларнинг ҳудудида яшовчи халқларнинг бойлигидир. Улардан фойдаланиш, уларга эгалик қилиш (мулк ҳуқуқи) республика қонунчилиги томонидан белгиланади». Комиссия бундай таърифга қўшилиш керак, деб ҳисоблайди.

Лойиҳадаги Иттифоқ мулкига ёндашувларга муҳим ўзгартишлар киритилди. Энди бу ерда тўғридан-тўғри шундай деб кўрсатилганки, республикалар Иттифоқ ўз мулкини беради эмас, балки иттифоқни ташкил этувчи давлатлар унга юклатилган ваколатларни амалга ошириш учун зарур бўлган давлат мулки объектларини биркитиб қўядилар. Бундан ташқари Иттифоқнинг қандайдир алоҳида мулкчилиги бўлиши умуман назарда тутилмайди — бу кўрсатилган объектлар фақат Иттифоқ тасарруфига берилади, лекин асло мулк сифатида берилмайди. Ва бунда шу нарса қайд қилинадики, бу мулк давлатлар — Иттифоқ аъзоларининг биргаликдаги мулки бўлиб, умумий манфаатлар йўлида, жумладан қолоқ минтақаларни жадал ривожлантириш манфаатлари йўлида фойдаланилади.

9-модда. Унда Иттифоқ солиқлари ва йиғимлари ҳақида сўз юритилган бўлиб, у ҳам узоқ мунозарага сабаб бўлди. Оқибат натижада биз республикаларники билан бир қаторда муайян Иттифоқ солиқлари ва йиғимлари бўлиши ҳам мақбул, уларнинг миқдори республикалар билан албатта келишилган ҳолдагина белгиланиши керак, деб топдик. Чунки Иттифоқ бюджети даромад қисмининг ишончли манбаларини яратмасдан туриб бизнинг республика ижтимоий-иқтисодий ривожланиши даражасини тенглаштириш учун ўзига қонунан тегишли бўлган маблағларни олишига умид боғлаш қийин. Мисол учун Ўзбекистон ССРда бўлиб ўтган табиий офатни бартараф этиш учун Иттифоқ бюджетидан жуда кўп миқдорда маблағ ажратилди.

Солиқлар ва йиғимлар билан бир қаторда шартномада республикаларнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш кўрсаткичларини ҳисобга олган ҳолда Иттифоқ ва республикалар ўртасидаги битимга мувофиқ республикаларнинг умумиттифоқ дастурларига ажратмалар ҳиссаси ҳам назарда тутилган. Бизнинг республикамиз учун бу аввало Орол ҳамда қишлоқни ижтимоий қайта қуриш билан боғлиқ дастурлардир.

Иттифоқнинг бўлажак Конституцияси ҳақидаги масала алоҳида аҳамиятга эга. Шуни айтиш керакки, 1936 йил ва 1977 йил Конституциялари аслида 1922 йилдаги Иттифоқ шартномаси қоидаларини бузиб, Иттифоқнинг тузилиши тўғрисидаги чала-чулпа демократик нормаларни ҳам чиқариб юборган эди. Янгиланган Иттифоқда бундай аҳволга йўл қўйиб бўлмайди. Шунинг учун ҳам биз янги Иттифоқ шартномаси Иттифоқ Конституциясининг асоси бўлиши керак, деб ҳисоблаймиз. Лойиҳанинг 10-моддасида худди шу жиҳат назарда тутилган.

Конституция қабул қилиш механизми ҳақида бир неча принципиал мулоҳазаларни билдирмоқчиман. Маълумки, март ойида эълон қилинган шартнома лойиҳасида Иттифоқ Конституциясини қабул қилиш шартнома қатнашчилари бўлган давлатлар вакиллари съездининг иши, деб таклиф этилган эди. Энди эса биз тўсатдан янги таклифни эшитдик. Унга кўра Конституция СССР халқ депутатларининг ҳозирги съезди томонидан — яъни республикаларнинг суверенитети масалалари муҳокамаси давомида ўзининг ношудлигини кўрсатган орган томонидан қабул қилинар эмиш.

Янги Иттифоқ шартномаси тузилиши билан барча иттифоқдош структуралар янгидан тузилади. Биз шунга қаттиқ ишонамизки, СССР Конституцияси Иттифоқни ташкил этувчи давлатларнинг вакиллари съезди томонидан, шунда ҳам давлатларнинг делегатлари тенг ҳуқуқли асосда тузилган тақдирдагина қабул қилиниши мумкин.

Лойиҳанинг Иттифоқ ва республикаларнинг қонунлари ҳақида гап борадиган 11-моддасида олға томон қўйилган бир қадам ҳисобланган қоида шундан иборатки, унга кўра республика илгари эълон қилинган вариантда назарда тутилганидек, Иттифоқ қонуни Иттифоқ шартномасини бузадиган бўлса, Конституцияга ёки Иттифоққа кирадиган давлатларнинг ўз ваколатлари доирасида қабул қилинган қонунларга зид келганда унга норозилик билдиришгина эмас, ҳатто уни тўхтатиб қўйишга ҳам ҳақлидир. Бундай ҳолларда ҳар қандай низолар келишилган тартиботлар воситасида ҳал этилиши, келишилмаган тақдирда эса Конституциявий судга ўтказилиши керак.

Республикаларнинг реал суверенитетини таъминлашда Иттифоқнинг ҳокимият органларини шакллантиришга тўғри ёндашиш муҳим аҳамиятга эга. Бу ҳокимият органлари халқларнинг ўз иродасини эркин равишда билдириши асосида ва, шуниси айниқса муҳимки, Иттифоқни ташкил этувчи давлатларнинг вакиллиги асосида шаклланади, деб назарда тутилади. Қонун чиқарувчилик ишларини хотиржам ва самарали олиб боришга қодир эмаслигини яққол кўрсатган СССР халқ депутатлари съездини тугатиш таклиф этилади. Шартнома лойиҳасига мувофиқ, Иттифоқда қонун чиқарувчи ҳокимиятни икки палата — Республикалар Кенгаши ва Иттифоқ Кенгашидан иборат Олий Кенгаш амалга оширади.

Республикалар Кенгаши ҳозирги Миллатлар Кенгашидан фарқли равишда ҳокимият олий органлари томонидан делегация қилинган республикаларнинг вакилларидан иборат тузилади. Бунда ҳар бир Иттифоқ давлати Республикалар Кенгашида тенг сонли мандатга эга бўлади ҳамда «Бир республика — бир овоз» принципи бўйича ишлайди. Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, бу ҳол таркибига бошқа республикалар кирадиган давлатларга ҳам тааллуқли бўлиб, ғоят адолатлидир. Чунки, акс ҳолда, РСФСР ўзининг ҳамма собиқ мухториятлари билан бирга бу палатада аксарият кўпчиликни ташкил этган бўлур эди.

(Давоми учинчи бетда)

ЎЗБЕКИСТОН ССР ПРЕЗИДЕНТИ И. А. КАРИМОВНИНГ

1991 ЙИЛ 12 ИЮНЬ КУНИ СЎЗЛАГАН НУТҚИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Бу муаммони ечиш учун биринчи навбатда ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш керак. Аммо корхоналаримизнинг, биринчи навбатда, қишлоқ хўжалиги корхоналарининг, колхоз-совхозларнинг аҳволи ҳозир молиявий жиҳатдан оқсаб қолган. Улар одамларга компенсация бериш у ёқда турсин, йил охирида ўз ҳисоб-китобини тўғрилаши ҳам амри маҳол. Шунинг учун биз уларнинг солиқ ва ажратмалар юкини енгиллаштиришимиз керак.

Одамларимизга, ишчиларимизга муносиб турмуш шароитини яратиб бериш учун ҳар томонлама имкониятларни ва резервларни қидириш билан бирга **ишлаб чиқаришда тартиб-интизом ўрнатишимиз**, барча одамларни иш билан таъминлашимиз зарур.

Ҳозир одамларимиз, сиз раҳбарлар бизларга шароит ва имкон беринглар, пешона тери тўкиб, кўпроқ, унумлироқ ишлаб, кўпроқ даромад топиб, тирикчилигимизни ўтказайлик, деб айтишаяпти. Жуда ҳақли талаб.

Биз, раҳбарлар, қаерда бўлмайлик, ишчининг, қурувчининг, деҳқоннинг ишини тегишли даражада ташкил қилиб беришимиз, моддий-техника таъминотини яхшилаб, қулай вазият вужудга келтириб беришимиз керак. Лекин шуни очиқ тан олайлик, бу талабларни тўлиқ бажаришга бизлар ҳали заифлик қилаяпмиз. Мамлакатда тартиб-интизомнинг пасайиб кетиши, бошқа регионлардаги ташкилотларнинг айби билан бизлардаги корхоналар фаолиятининг издан чиқиб кетиши, хўжалик ва иқтисодий алоқаларда тартибсизликлар — буларнинг ҳаммаси самарали ишни ташкил қилишда катта тўсиқ бўлиб турибди.

Яна битта масала шуки, ҳозир ишсиз юрганларга бериладиган нафақа ҳам етарли эмас. Буни ҳам биз яхши тушунамиз.

Қарияларимиз, болаларимиз, ногиронларимиз таъминоти, уларга зарур бўлган имтиёзлар ҳақида гап кетганда тиббий ёрдамнинг яхши эмаслиги, дори-дармонларнинг танқислиги бизларни айниқса ташвишга солаяпти.

Кўпчилик қатори фақат ойликка қараб яшаётган ўқитувчилар, врачлар, давлат корхоналарида ишлаётганларнинг аҳволи кескинлашаётгани тездан тегишли чоралар кўришни талаб қилаяпти.

Озиқ-овқат маҳсулотларини аҳолига ўз вақтида ва етарли даражада етказиб бериш учун талон системасини жорий қилишга мажбур бўлдик. Бундан асосий мақсад — халқ таъминотини узлуксиз ва адолатли олиб бориш, таъминотни республика миқёсида назорат қилиб туришдир.

Савдо соҳасидаги нопок кишилар тўғрисида алоҳида гап бўлиши керак. Уларнинг найранглари ҳақида халқ ғазаб билан гапирмоқда. Кимда-ким халқ таъминотида нопок йўлга қадам қўйса, уларга шафқат йўқ. Шуни ҳамма жойда очиқ-ойдин айтиб қўяйлик: халқ ризқига кўз олайтириб, бойлик орттириш ниятида бўлган кишиларни аяб ўтирмаймиз.

Бу борада депутатларимиз ўз нуфузларидан фойдаланиб, адолат ўрнатишса, ибратли иш бўларди.

Ўзбекистонда бошқа регионлардагига нисбатан кун кечириш бироз енгил эканлиги бизни хотиржамликка солмаслиги керак.

Халқимизга «бутун мамлакатда аҳвол шундай оғир» дейишдан заррача наф йўқ. Ўз ғамимизни ўзимиз емасак бўлмайди. Келажагимиз яхши бўлиши учун якдил бўлиб биргаликда ишлашимиз лозим. Бу куч-ғайратимизнинг қандай тез ва қанчалик ижобий натижа бериши — республикадаги ижтимоий-сиёсий вазиятга боғлиқ.

Хўш, республикада ҳозир ижтимоий-сиёсий вазият қандай?

Мамлакат миқёсида бўлаётган барча ҳодисалар Ўзбекистонга ҳам ўз таъсирини ўтказмасдан қолмайди, албатта. Лекин шунга қарамай, республикамизда аҳвол бирмунча осойишта бўлиб турибди. Шунисига шукур қилишимиз керак.

Бироқ мамлакатдаги оғир вазиятни баттар мураккаблаштириб, охир-оқибатда ўзларининг ғаразли мақсадларига эришмоқчи бўлган кучлар бизда ҳам йўқ эмас. Улар мавжуд қийинчиликлардан фойдаланиб, одамларни қўзғатишга, миллатлар ва халқлар орасига нифоқ солишга уринмоқдалар. Одамларни қўзғатиш учун эса жуда катта ақл бўлиши шарт эмас. Мамлакатдаги вазият жуда жиддий. Бирор ёвуз ниятли одам гугурт чақса, хўлу қуруқ баравар ёниши аниқ. Биз ана шундан эҳтиёт бўлишимиз керак!

Ур-йиқит, уй-жойларга ўт қўйиш, кишиларни қўпорувчилик ишларига ундаш — ғаламисларнинг иши. Вазият қанчалик кескинлашса, уларга шунчалик маъқул. Уларнинг мақсади аниқ — сохта доҳийлик минбарига чиқиш, гўё халқ ҳимоячиси бўлиб кўриниш. Улар тинч шароитда ўзларини кўрсатолмайдилар. Уларга албатта ур-йиқит, тўс-тўполон керак. Ана шунақа одамларга, шунақа доҳийларга мана бундай саволимиз бор: хўш, одамлар қўзғалиб кўчага чиқса, тинчлигини йўқотса, бир-бири билан жиққа-мушт бўлса, бундан халқимиз нима ютади ва нимага эришади? Бу оналаримиз ва аёлларимизга, кексаларимиз ва бола-чақаларимизга, ҳаммага азият ва ғам-ташвишдан бошқа ҳеч нарса келтирмайди.

Бугун Ўзбекистонда ўзларини «халқ ҳимоячилари» деб эълон қилган бир тоифа кимсалар куни кечагина бизларни бозор иқтисодига ўтишда бошқа регионлардан орқада қолаяпсизлар, деб танқид қилган эдилар. Улар орасида «демократия Ўзбекистонга киролмай, остонада қолиб кетди», деб юлиганлари ҳам бор эди.

Биз албатта ўз имкониятимизни ва ўз шароитимизни ҳисобга олиб, бозор иқтисодиётига ўтишга қарор қилдик. Турган гапки, бозор муносабатларига ўтиш турмуш даражасининг пасайиши ва нарх-наво ошишидан бошланади — бусиз ҳозирча мумкин эмас.

Мана энди нарх-наво ошиши билан «халқ ҳимоячилари» пластинкани дарров тескари ағдариб, «нега нарх ошади, ахир, халқ хонавайрон бўлади-ку!» деб бақиришга ўтдилар.

Ўзбекистонда демократия йўқ, Ўзбекистон — консерваторлар макони, деб жар солувчиларга битта маслаҳатимиз бор. Сизлар ҳам салпал мард бўлиб, эркакчасига бел боғлаб, ҳозирги оғир ва кескин вазиятда бақириқ-чақириқ қилмай, одамларнинг ҳаётини енгиллаштириш, уларга амалий ёрдам беришга бир ҳаракат қилиб кўринг, барака топгурлар! Четда туриб ҳамма нарсани қоралаш — бу номардларнинг иши.

Келинглар, калондимоғликни, тушунмовчиликларни бир чеккага йиғиштириб қўйиб, орамиздаги майдакашликка чек қўяйлик. Халқимизнинг тақдирини ўйлаб, ҳозир бошимизга тушган катта савдоларни, табиий офатларни тез кунларда бартараф қилиш учун елкадош бўлайлик. Бизга бошқа нарса керак эмас. Халқ биздан шуни кутаяпти.

Республикамизда қандай қийинчиликлар бўлмасин, муаммоларни ечиш учун анча-мунча ишлар қилинаяпти. Шунга тан бериб, тўғри баҳолаш керак. Шу жумладан: нон нархини ўз ҳолида қолдириш; ёш оилаларга ёрдам пули бериш; студентлар ва ўқувчи ёшларнинг овқатини арзон этиш; мактаб формаси ва болалар пойафзалини арзонлаштириш учун республика бюджетидан маблағ излаб топилди. Ўзбекистонда яшаб турган кишилар яна кўпгина хайрли ишлар қилинганлигини яхши билади. Улар бу ишларнинг самарасини кундалик турмушларида яққол ҳис этмоқдалар.

Иттифоқда чиқаётган баъзи бир рўзномалар республикада қилинаётган ижобий ишларни кўролмасдан, ҳар хил бўҳтон гапларни тарқатишга уринаяптилар.

Хўш, уларнинг даъволари нималардан иборат?

Эмишки, гўё Президент Каримов «пахта иши» бўйича қамалган кишиларни ғайриқонуний тарзда турмадан чиқариб юбораётган эмиш. Гўё у ночор пенсионерларга тўлаётган ёрдам ҳам ноқонуний эмиш. Гўё у ноқонуний тарзда томорқа берган эмиш. Гўё у одамларнинг шахсий чорвасига ноқонуний тарзда ем-хашак бераётган эмиш. Умуман олганда, Президент Каримов бу қолоқ ва камбағал республикада қаердан пул топади?

Бизнинг уларга берадиган жавобимиз шу: Ўзбекистон — мустақил республика, унинг ўзи танлаган йўли бор. Биз кишиларимизнинг турмушини енгиллатиш учун барча чораларни ишга соламиз.

Ташаббус — биздан чиқаяпти, ишни халқимиз қилаяпти, ўртоқлар. Халқимиз ўз пешона тери билан, ўз меҳнаткаш қўли билан қилаяпти бу ишларни. Бу ишларни кўрмаслик — кўрликдир.

Сабр-тоқати, мардлиги ва матонати учун халқимизнинг қаршисида тиз чўксак арзийди. Халқимизнинг шаъни ва ор-номусини ҳимоя қилиш учун, унинг шуҳратини тиклаш учун, унинг анъаналарини ҳимоя этиш учун ҳеч нарсани аямаймиз, йўлимиздан қайтмаймиз. Зотан, бизлар ўзининг ноиблари этиб сайлаб, бизга ўз ваколатини топширган халқнинг иродасини бажараётирмиз.

Энди энг долзарб иқтисодий вазифалар ҳақида гаплашиб олайлик. Бизлар бугунги оғир аҳволдан қутулиш учун қандай ишларни амалга оширишимиз лозим?

Биз аввало одамларнинг нормал турмушини ташкил этишимиз, уларнинг самарали ишлаши учун шароит яратиб беришимиз, уларнинг хавфсизлигини таъминлашимиз, уларнинг қадр-қимматини ҳимоя қилишимиз, ҳар бир шаҳар, қишлоқ ва ҳар бир хонадонда осойишталикни қарор топтиришимиз зарур. Корхоналар ва қурилишларнинг моддий-техника таъминотини нормаллаштиришимиз, уларнинг бир меъёрда ишлаши учун зарур бўлган ҳамма чораларни кўришимиз лозим.

Шахсий томорқадан унумли фойдаланиш керак. Шундагина бозордаги нарх-наво пастга тушади. Баъзи жойларда бир сотих ердан 3 минг сўмгача даромад олаётган бўлсалар, бошқа жойларда бундай даромад 300 сўмга ҳам етмайди. Экинсиз қақраб ётган томорқаларимиз ҳам бор. Бунга чек қўйиш керак.

Жамоа хўжаликлари эски, қотиб қолган иш услубини тутиб, фақат пахтадан даромад олиш билан чекланиб қолмасин. Даромаднинг бошқа манбаларидан ҳам унумли фойдаланиш даркор. Айрим раҳбарлар тадбиркорлик қилиб, жамоа хўжаликларида кичик-кичик корхоналар очмоқдалар. Гилам тўқиш, ғишт цехларини ташкил қилмоқдалар. Шундай раҳбарларга офарин деймиз, раҳмат айтамиз. Ҳозир буйруқ кутиб ўтирадиган пайт эмас. Мустақил ҳаракат қилмоқ керак.

Бу йил кўклам фасли оғир келди. Республикамиз табиий офатдан катта зарар кўрди. Шунча азобдан кейин деҳқонларимиз пешона тери билан етиштираётган ҳосилни сотишга бефарқ қарай олмаймиз. Маълумки илгарилари маҳсулотимизни марказий шаҳарларга жуда арзон, арзимаган баҳога сотардик. Энди бу тартибни қайта кўриб чиқишимиз керак.

Москва ва Ленинград билан шартнома имзоладик. Шунга кўра маҳсулотларимиз эвазига улар бизга гўшт, техника, асбоб-ускуналар етказиб беради. Пул қадрсизланган ҳозирги шароитда бу жуда оқилона йўлдир. Бироқ Ўзбекистонни озиқ-овқат, гўшт ва сут маҳсулотлари ва айрим материаллар билан таъминлашда бундан бошқа реал йўлимиз йўқ.

Барча жамоа хўжаликлари маҳсулотнинг 60 фоизини давлатга сотгандан кейин қолган қисмини ўзи сотиши лозим. Шахсий хўжаликлар эса бунда бутунлай эркин, 100 фоиз маҳсулотини ўз хоҳишига кўра сотаверади.

Яқинда шахсий хўжаликлар уюшмаси тузилди, унга ёрдам тариқасида 1 миллиард сўм пул ажратилди.

Маҳсулотни қайта ишлаш туфайли деҳқонларга қўшимча даромадлар олиш имконияти туғилади. Бизнинг тавсиямиз шуки, пала-партиш, арзон-гаровга сотгандан кўра, шу уюшма орқали яхши баҳоларга сотиш жуда маъқул.

Қишлоқлардаги жамоа хўжаликларини айрим солиқлардан озод қилишимиз лозим. Бу мураккаб масала. Аммо бунга йўл топишимиз керак. Бу хўжаликларга қўшимча мадад беради.

Келинглар, ҳар бир меҳнат жамоасида унумли ишлаб, ишни яхши йўлга қўйиб, даромадни кўпайтирайлик. Бу эса ишлаётганларга тўланаётган компенсацияни ошириш, яъни тўлов пулини ҳозиргидек 60 сўм эмас, балки 100 сўмга етказиш имконини беради.

Тиббиёт ходимлари, ўқитувчилар, пенсионерларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисидаги масала Президентнинг алоҳида назоратида бўлиши керак деб ҳисоблайман. Бизнинг шароитда бу энг мураккаб масалалардан биридир, чунки бу кишилар фақат давлат бюджетидан бериладиган иш ҳақи ва тўловлар ҳисобига яшайдилар. Шунга қарамасдан уларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоялаш зарур. Шунинг учун бюджетдан топилган ҳар бир сўм пул уларга аталиши керак.

Одамларнинг қўлида пул бўлиши билан бирга харид қиладиган товар ҳам бўлиши керак. Бу айниқса қишлоқ жойларида энг зарур. Бунда 10—15 турдаги товарлар доимо сотувда бўлиши лозим. Чет эллардан айниқса зарур озиқ-овқатлар, болалар кийим-кечакларини сотиб олишга алоҳида эътибор беришимиз лозим. Бир неча кундан кейин Тошкент шаҳрида «ишбилармонлар учрашуви» иш бошлайди. Унга 50 мамлакатдан 500 дан ортиқ киши келиши кутилмоқда. Бу тадбир чет эл савдо-саноат доиралари билан ҳамкорлик юзасидан келгусида катта ишларимиз дебочаси бўлишини истардик.

Жиноятчиликка қарши курашни янада кучайтиришимиз, тартиб-интизомни ҳамма жойда тағин ҳам мустаҳкамлашимиз керак. Халқ бошига тушган бугунги қийинчиликлардан ўзига бахт қидирувчи нопок одамларнинг танобини тортиб қўйишимиз даркор.

Республикамизда шу йил май — июнь ойларида бўлиб ўтган табиий офат оқибатларини тугатиш тўғрисида бир неча оғиз сўз. Етказилган умумий зиён 500 миллион сўмдан кўпроқ деб ҳисобланмоқда. Бироқ бошпанасиз қолган кишиларнинг маҳрумликлари ва чеккан азоб-уқубатларини, кунни тунга улаб, далалардаги ҳосилни қутқарган, фалокатдан жабрланганларга ёрдам берган кишиларнинг фидокорона меҳнати ва қаҳрамонлигини (Бу ерда шу сўзлар жуда ўринли деб ўйлайман) ҳеч нима билан ўлчаб бўлмайди. Мамлакат бош министри В. С. Павлов Ўзбекистонда бўлганидан кейин Иттифоқ бизга ёрдам кўрсатди. Ушбу минбардан туриб шуни айтиш учун тўла асос борки, зарар кўрган шахсий хўжаликларга ва хусусий кишиларга компенсация тўла-тўкис ва кечиктирмай тўланади.

Энг долзарб масалалардан яна бири — Иттифоқ тақдири масаласи. «Суверен давлатлар иттифоқи тўғрисида»ги шартноманинг лойиҳаси ҳам сессия кун тартибида борлиги бежиз эмас, албатта. Бу масалани ҳал қилишда Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг давлат мустақиллиги ҳақидаги ўзимиз якдиллик билан қабул қилган декларациямиз асос бўлиши керак. Мустақиллик ҳақида декларация қабул қилган эканмиз, унга тўла ва оғишмай амал қилишимиз шарт.

Депутат ўртоқлар! Ҳаммамиз ҳақиқат кўзига тик қарашимиз керак. Ҳали жуда катта синовлар олдимизда турибди. Бу синовлар қанча давом этишини ҳозир аниқ айтиш қийин. Ана шу синовлардан халқимизни, бизларга ишонган фуқароларни бурнини қонатмасдан, маҳрумликларга йўл қўймасдан, келажакдаги порлоқ ҳаёт учун замин тайёрлаб ўтсак яхши бўлади. Шундагина зиммамиздаги бурчни бажарган, одамларнинг ишончини оқлаган бўлур эдик. Эски кайфиятда юрганлар қаршилик кўрсатиб, осонликча йўл бермайдилар. Бироқ танланган йўл Ўзбекистонни янгиланган Иттифоқда мустаҳкам сиёсий ва иқтисодий мавқега эга бўлишига олиб келиши лозим. Жумҳуриятимизнинг ҳамма бойлиги — ер остидагиси ҳам, ер устидагиси ҳам халқимизнинг, Ўзбекистонда яшаётган барча кишиларнинг фаровонлигига хизмат қилиш керак.

Чет эллар билан ўзимиз бевосита алоқада бўламиз, муносабатлар ўрнатамиз.

Ўзбекистон келажакда тенг ҳуқуқли ва суверен давлат сифатида Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо бўладиган кун келишига аминман, ўртоқлар. Бу бизнинг қонуний ҳуқуқимиздир, бу — халқаро қонунларга асосланган давр талабидир, жафокаш ўзбек халқининг, жумҳуриятда яшовчи барча эркесвар фуқаронинг истагидир.

Ўзбекистон суверен давлатлар иттифоқига тенг ҳуқуқли давлат сифатида кириши мумкин. Бундан бошқа йўл йўқ. Бундан бошқа йўлни халқимиз рад этади.

Ҳурматли халқ депутатлари!

Олдимизда халқимизнинг турмушини енгиллаштиришга, иқтисодиётимизни оғир танглик ҳолатидан олиб чиқишга хизмат қиладиган муҳим ҳужжатлар ва қарорларни ишлаб чиқишдек катта меҳнат талаб қиладиган жиддий ишлар турибди. Биз амалга оширмоқчи бўлаётган барча ишларнинг муваффақияти Ўзбекистондаги сиёсий барқарорликка, миллий ва фуқаро тотувлигига, жамият барча соғлом кучларининг жипслашувига боғлиқдир. Келинглар, ўзаро гина-кудуратлардан, лаҳзалик эҳтирослар ва сиёсий манманликдан воз кечиб, бир ёқадан бош чиқарайлик, аҳиллик билан амалий ишларни бажаришга киришайлик. Бу йўлда бизга омад ёр бўлсин.

Ҳаммангизга муваффақият тилайман!

МУСТАҚИЛ ДАВЛАТЛАР ИТТИФОҚИ ТЎҒРИСИДАГИ ШАРТНОМА ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

(Давоми. Боши 2-бетда).

Шартнома лойиҳаси масалаларнинг муайян доираси СССР Олий Кенгашининг палаталари томонидан биргаликда ҳал этилишини назарда тутади. Бундан ташқари палаталар маълум даражада ихтисослаштирилган. Бу улар ўртасидаги ваколатларни тўғри тақсимлаш ва қонун чиқариш жараёнининг самарадорлигини ошириш учун зарур.

Палаталарнинг биргаликдаги тасарруфига СССР Конституциясига ўзгартишлар киритиш, Иттифоқнинг ички ва ташқи сиёсати асосларини белгилаш, Иттифоқ бюджетини ва унинг ижроси ҳақидаги ҳисоботни тасдиқлаш, уруш эълон қилиш ҳамда тинчлик хусусида битимга келишув ва бошқа қатор ваколатлар киради. Республикалар Кенгашининг ҳозирги Миллатлар Кенгашига нисбатан ваколатлари анча кенгаяди — бу палата мустақил равишда Иттифоқ органлари фаолиятини ташкил этиш ва унинг тартиби ҳақидаги қонунларни қабул қилиши, республикалар ўртасидаги муносабатлар масалаларини кўриб чиқиши, ССР Иттифоқининг халқаро шартномаларини ратификация қилиши, Конституциявий судни сайлаши, Иттифоқ Вазирлар маҳкамасини тайинлашга розилик билдириши мумкин.

Иттифоқ Кенгаши тасарруфига эса асосан СССР фуқароларининг ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш масалалари, шунингдек, Республикалар Кенгаши ҳуқуқий доирасига тааллуқли бўлмаган бошқа масалалар ҳам киради.

Шартнома лойиҳасида, Республикалар Кенгаши юқори палата, Иттифоқ Кенгаши эса қуйи палата ҳисобланади, деб тўғридан-тўғри айтилмаган. Аммо ҳақиқатда мазкур йўналиш ҳаётга татбиқ этилмоқда, негаки, биринчидан, энг муҳим масалалар Республикалар Иттифоқи тасарруфига берилган, иккинчидан — бунга ҳам алоҳида эътиборни қаратмоқ лозимки — Иттифоқ Кенгаши томонидан қабул қилинган қонунлар уларни фақатгина Республикалар Кенгаши маъқуллагандан кейингина кучга киражаги кўзда тутилган. Бундай ёндашувни биз табриклашимиз керак, чунки у қуруқ сўзда эмас, балки амалда унинг унитар структурадан мустақил давлатларнинг чинакам тенг ҳуқуқли Иттифоқига ўтишига кўмаклашади.

Яна бир муҳим томони — шартнома лойиҳасида бошқарувнинг президентлик шакли кўзда тутилган, бунда Президент Иттифоқ шартномасига риоя этишнинг кафолатчиси бўлади. Шуни қайд этиш лозимки, шунчаки умуман Иттифоқ бўйича эмас, балки уни ташкил қилувчи давлатларнинг аксариятида кўп овоз олган номзодгина Президент этиб сайланган ҳисобланади. Ушбу принципиал шарт икки-уч йирик республика бутун Иттифоққа ўз номзодини тиқиштириш мумкин бўлган вазиятларнинг юзага келишини бартараф этади.

Комиссия шуни зарур деб ҳисоблайдики, Иттифоқнинг бошқарув маҳкамалари қаторида СССР Президенти ва президентлар ёки Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ҳокимиятининг олий вакиллик органлари раисларидан иборат составда ташкил топадиган Федерация кенгаши қолиши ва муносиб ўрин эгаллаши керак. Шундан келиб чиққан ҳолда сизларнинг эътиборингизга ҳавола қилинаётган шартнома лойиҳасида Федерация кенгашининг функциялари лойиҳанинг эълон қилинган вариантидагига нисбатан аниқлаштирилган ва кенгайтирилган. У Иттифоқ ва уни ташкил этувчи давлатлар ҳокимиятининг ижро этувчи-бошқарувчи олий органлари фаолиятини мувофиқлаштириб боришни амалга оширишга, Иттифоқ шартномасига риоя қилинишини кўзатиб боришга, Иттифоқнинг миллий сиёсатини амалда рўёбга чиқариш чораларини кўришга, умумиттифоқ аҳамиятига молик масалаларни ҳал қилишда республикаларнинг иштирокини таъминлашга миллатлараро муносабатлардаги низоларни ҳал этиш ва баҳсли вазиятларни бартараф қилиш бўйича тавсиялар ишлаб чиқишга даъват этилган.

Энди эътиборингизни лойиҳанинг 17-моддасига, яъни СССР Вазирлар маҳкамасининг — Иттифоқ ижро этувчи ҳокимияти коллегиал органининг ишида иттифоқдош республикалар ҳукуматларининг бошлиқлари ҳал қилувчи овоз ҳуқуқи билан қатнашадилар, деган аниқ ифодага қаратмоқчиман. Лойиҳанинг эълон қилинган вариантида модданинг ушбу жойи мужмал шаклда баён этилган эди, яъни республикалар ижро этувчи органларининг раҳбарлари Иттифоқ Вазирлар маҳкамаси ишида «иштирок этишлари» мумкин, дейилганди. Масалани бу тахлитда қўйиш қониқарли эътироф этилиши мумкин эмасди — шуни айтиш керакки, биз лойиҳа устида ишлаётганда ноаниқ, мужмал ифодалашлардан қочишга ҳаракат қилдик, янгиланган Иттифоқни бошқариш жараёнида республикаларнинг ролини ошириш борасида қатъий турдик.

Иттифоқнинг Конституциявий суди ҳақидаги 18-моддага ҳуқуқий давлат ушбу муҳим органининг мустақиллигини ва объективлигини таъминлашга қаратилган қўшимча киритилмоқда.

Масалан, Конституциявий суд Иттифоқ Олий Кенгаши томонидан Иттифоқ Конституцияси белгилаган шартлар ва тартибда шахсан қатнашувчи ҳуқуқ соҳасидаги нуфузли мутахассислар жумласидан сайланади. Бундай ёндашув Конституциявий суднинг иложи борича холис ва юқори компетентли бўлишига эришиш мақсадини кўзлайди, чунки худди шу орган, мен юқорида айтганимдек, республикалар ёки Иттифоқ томонидан норозилик билдирилган қонунлар юзасидан қарорлар қабул қилади.

Бошқа иттифоқ судларига келсак, шартнома лойиҳасининг 19-моддаси шуни изоҳлайдики, улар фақат Иттифоқнинг ваколатлари доирасида суд ҳукмронлигини амалга оширадилар, негаки, уларнинг таркибига лавозимларига кўра республикалар юқори суд ва ҳакамлик органларининг раислари кирадилар.

Лойиҳанинг дастлабки вариантидаги 21-моддада «Иттифоқнинг давлат тили» ибораси қўлланилган эди. У кейинги вариантларда «Иттифоқнинг расмий тили» ибораси билан алмаштирилди. Республикаларда давлат тиллари жорий этилганлигини ҳисобга олиб, буни ҳам тўғри қилинган, деб эътироф этиш керак. Шуни назарда тутиб, республикалар ўзларининг давлат тилини ёки тилларини мустақил белгилашлари тўғрисидаги кўрсатмани қўшган ҳолда ушбу моддани кенгайтириш зарур деб ҳисоблаймиз.

Лойиҳада шу нарса назарда тутиладики, Иттифоқ шартномаси Иттифоқни ташкил этувчи давлатлар ҳокимиятининг юқори органлари томонидан маъқулланган бўлиши керак, у мазкур давлатларнинг ваколатли делегациялари томонидан имзоланган пайтдан бошлаб кучга киради.

Шуни ҳам таъкидлаш керакки, суверен давлатларнинг Иттифоқи тўғрисидаги шартномани имзолаган давлатлар учун шартнома имзоланган пайтдан бошлаб 1922 йилдаги ССР Иттифоқини тузиш тўғрисидаги шартнома ўз кучини йўқотган деб ҳисобланади. Бунда янги шартномани имзолашдан бош тортган республикалар билан муносабатлар амалдаги қонунлар, ўзаро мажбуриятлар ва битимлар асосида тартибга солинади. Табиийки, Иттифоққа бирлашган суверен давлатлар бир-бирлари учун ўзаро фойдали ва томонларнинг манфаатларини ҳурматлаш асосида иқтисодий, маданий ва бошқа алоқаларни ривожлантиришда энг қулай бўлган тартибни шакллантирадилар. Суверен давлатлар Иттифоқи тўғрисидаги шартнома лойиҳасининг асосий қоидалари шулардан иборат. Уларни республикалар фуқаролари ва меҳнат жамоаларидан тушган таклифлар асосида комиссия тайёрлади ва сизларнинг кўриб чиқишингиз учун тақдим этади. Лойиҳа муҳокамасининг бугунги натижалари лойиҳани узил-кесил ишлаб чиқишда ва бизнинг кўп миллатли мамлакатимизни янгилашнинг муҳим масалалари бўйича Ўзбекистон ССРнинг позициясини аниқлашда асос қилиб олинади.

Ҳурматли депутат ўртоқлар!

Суверен давлатлар Иттифоқи тўғрисидаги шартнома бугунги кунда халқимиз сабрсизлик билан кутаётган ҳужжатдир. Ўз обрўсини йўқотган унитар типдаги давлатдан қочиб ва адолатли, тенг ҳуқуқли шартнома тузиб, биз Иттифоқ манфаатини кўзлаган барча республикаларнинг, барча халқларнинг умумий манфаатларини ҳимоя қила оладиган янги Иттифоқ давлатини барпо этамиз.

Иттифоқ шартномасининг (албатта, бизнинг принципиал таклифларимиз ва тузатишларимизни ҳисобига олиб) тезроқ тузилиши бутун мамлакатимизнинг оғир аҳволдан чиқишига кўмаклашади.

Бир томондан — республикаларда барча ижтимоий кучларнинг, иккинчи томондан — Иттифоқ органларининг республикаларнинг суверен ҳуқуқларини ҳурмат қилиш ва ҳалокатга йўл қўймаслик учун куч-ғайратларин бирлаштириш асосида етилган муаммоларни ҳал этишга тайёрлиги шртномани имзолашнинг асосий шартидир.

Мамлакат миқёсида ижтимоий-иқтисодий вазиятни барқарорлаштириш, тартиб ва интизомни мустаҳкамлаш юзасидан дадил чора-тадбирлар кўриш, бир-бирига қарама-қарши бўлавериш — жар ёқасига олиб борадиган йўл эканлигини тушуниб етиш ҳозирги вақтнинг муҳим талабидир. Бугунги кунда энг хавфлиси шуки, агар мамлакатдаги вазият назоратдан чиқиб кетса, суверен двлатлар Иттифоқи ўрнига нақд диктатура ва эҳтимол гражданлар уруши хавфига дуч келишимиз мумкин. Воқеаларнианг шундай тус олишини халқимиз ҳам, фарзандларимизу набираларимиз ҳам кечирмайдилар.

Шунинг учун республика раҳбарияти фуқароларнинг аҳиллигини, миллий тотувлик вазиятини сақлаб қолиш йўлида дадил, собитқадам иш олиб бормоқда ва олиб бораверади, айни вақта Ўзбекистоннинг сиёсий ҳамда иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлайверади. Биз республикамизни гуллаб-яшнатишдан, янгиланган суверен давлатлар Иттифоқини қуришдан манфаатдор бўлганлар билан яқиндан ва амалий мулоқот қилишга тайёрмиз.

Мустақил давлатлар Иттифоқи ҳақидаги шартнома лойиҳасини музокаралардан сўнг маъқуллаш мумкин, деб топсангиз, унда сизлар тасдиқлаган Ўзбекистон ССРнинг ваколатли вакиллари делегацияси бошқа республикалар билан биргаликда лойиҳани узил-кесил ишлаб чиқаётганда ана шу йўл-йўриқларга қаттиқ амал қилиб, халқларимиз манфаатларини, Иттифоқни тубдан янгилаш ғояларини, уни ташкил этувчи давлатларнинг чинакам сиёсий, иқтисодий суверенитети ва тенг ҳуқуқлилигини дадиллик билан ҳимоя қилади.

АМАЛИЙ ЁРДАМГА МУҲТОЖМИЗ

«ХАЛҚ СЎЗИ» РЎЗНОМАСИ ТАҲРИРИЯТИГА ШОШИЛИНЧНОМА

Йил бошидан буён давом этиб келаётган макулатура таъминотидаги узилишлар туфайли комбинатимизда ишлаб чиқариш режалари сурункасига бажарилмаяпти. Ўтган беш ой мобайнида 14.806 тонна ўрнига 10.028 тонна макулатура етказиб берилган бўлса, июннинг ўн икки куни бадалида ана шу кўрсаткич мутаносиб равишда 1.300 ва 255 тоннани ташкил этди. Нетижада корхонада оғир маънавий-иқтисодий вазият вужудга келди, ишчиларнинг эртанги кунига ишончи тобора сусаймоқда.

Биз арз қилмаган маҳкама қолмади ҳисоб. Лекин Ўзбекистон ССР Моддий-техника таъминоти давлат-кооператив комитети раҳбарлари қуруқ ваъда беришдан нарига ўтолмаяпти. Аҳвол шу тарзда давом этаверса, нафақат комбинатда, балки республикадаги барча уй-жой, маданий-маиший ва саноат қурилишларида иш бутунлай тўхтаб қолиши хавфи бор.

Илтимосимиз шуки, ушбу муаммони ҳал этишда бизга ёрдам беринглар.

«Узбеккровля» комбинати меҳнат аҳли номидан:

директор вазифасини бажарувчи **ОМОНОВ**,

касаба уюшмаси комитети раиси **УМАРОВ**,

меҳнат жамоаси кенгашининг раиси **МАМАЖОНОВ**.

АНДИЖОНДАН ЭШИТИНГ

ҚИШЛОҚНИНГ ЎЗ БОЗОРИ БОР

МОСКВА районидаги «Оқ олтин» жамоа хўжалигининг маркази — Олтинкўрғон қишлоғида деҳқон бозори очилди. Энди шаҳрихонликлар учунгина эмас, қўшни Комсомолобод, Бўз, Балиқчи районлари аҳолисининг ҳам узоғи яқин бўлди. Одамлар томорқада етиштирган маҳсулотларини эркин сотиб, рўзғор учун зарур жиҳозлар харид қилмоқдалар.

Яқинда бу ерда енгил машина, мотоцикл, велосипед ҳамда уларнинг эҳтиёт қисмларини сотиш ҳам йўлга қўйилди.

МУСОБАҚА ҒОЛИБИГА — МАШИНА

ХАЛҚ депутатлари Бўз район советі деҳқонлар ерга уруғ ташлашни бошлаганларида чигитни қисқа фурсатларда экиб, уни бехато ундириб олган бригада бошлиғини енгил автомашина билан мукофотлашни мўлжаллаб қўйганди.

Раҳбарият ваъдасининг устидан чиқди. Уруғ қадашни пешқадамлар қаторида тамомлаб, чигитни бир текис ундириб олган «Партия XVII съезди» жамоа хўжалигининг бригада бошлиғи Ортиқали Сатторов ўз пулига «Жигули» енгил машинаси билан тақдирланди.

НУРЧИЛАР БЕЛЛАШУВИ

БЎЗ район электр тармоқлари идорасининг машқ майдончасида ўтказилган нурчиларнинг вилоят беллашувида бош муҳандислар, нурчи-назоратчилар иштирок этишди.

Ғоят қизиқарли ўтган беллашувда Избоскан, Бўз, Андижон вакиллари совринли ўринларни эгаллашди. Ғолибларга Ўзбекистон ССР Энергетика вазирлигининг эсдалик совғалари улашилди.

Ҳасанбой РУСТАМОВ.

ЁДЛАБ ОЛИНГ

БИР СОРИ САРИҒ ПУЛОВУ МЕН ТУТСОҒ ЙУЛ,
НЕ ТОҒУ, НЕ ТУЗ ДЕСАНГ, НЕ ОБОДУ ЧЎЛ.
ЙИРТУҚ КЕПАНАКДИН ЧИҚАРИБ ЯЛАНГ ҚУЛ,
УЛ ҚОЧСА-Ю, МЕН ҚОВСАМ-У, МЕН ҚОЧСАМ-У УЛ.

ОИЛАЛАР ДЎКОНЛАРДА ЯШАЯПТИЛАР

ҒИЖДУВОН. 32 оила бўшаб қолган савдо дўконларига жойлаштирилди.

ТЎКИНЧИЛИК пайтларида ҳуда-беҳудага савдо ярмаркалари ташкил этилаверганди. Эндиликда бу савдо расталари ҳувиллаб қолди, маҳсулотнинг ҳали-бери сероб бўлишидан эса дарак йўқ. Шаҳар ва район раҳбарлари савдо дўконларини аҳолига турар жой учун беришга қарор қилди.

М. МАРДИ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Яккабоғ район саноат ишлаб чиқариш комбинати қишлоқ жойларда ўзининг ўнга яқин филиалини очган. Улардан бири атлас тўқиш цехидир. Ҳар сменада бир тўқувчи 11—12 погон метр газлама тайёрлаётир. Цехда ҳозирча 8 та дастгоҳ бор. Улар сонини 20 тага етказиш мўлжалланаяпти.

СУРАТДА: Яккабоғ атласидан тикилган либос ана шундай чиройли.

Ш. ШАРОПОВ олган сурат.

(ЎзТАГ).

МЕТИН МАҲКАМАДА МИЛЛИЙ РЎШНОЛИК

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг бешинчи сессияси очилган куни оламшумул воқеа рўй берди: депутатлар республика Давлат хавфсизлиги комитети раислигига генерал-майор Ғулом Алиевни сайлашди (У мазкур маҳкамада раис ўринбосари лавозимида ишларди).

Ниҳоят, республика Давлат хавфсизлиги комитетини ўзбек бошқарадиган бўлди! Тарихда биринчи маротаба! Бу хушхабар қалбларимизни ҳаяжонга тўлдирди, миллий ғуруримизни яна бир карра жўштириб юборди.

Мен сессиядан сўнг, кечқуруи Ғулом аканинг ишхонасига сим қоқиб, учрашув ва суҳбатлашувга рухсат сўрадим. Ва бир оздан кейин ёнидан жуда кўп бор ўтган, марказдаги ҳаммамизга таниш ва нотаниш ўша ҳайбатли бинонинг остонасига илк гал қадам қўйдим. Навбатчи прапоршик ҳужжатимни ҳижжалаб таширди. Зиналардан тушиб келган офицер эса лифтда тўртинчи қаватга бошлаб чиқди.

— Меҳмон кираверсинми, ўртоқ генерал! — сўради у эшикни қия очиб.

Ростини айтай, мен раисни аллақандай важоҳатли, қовоғи солиқ ҳарбий деб тасаввур қилгандим. Хона соҳиби эса... бошига дўппи кийган, хуштабассум, хуштакаллуф зиёли, айни пайтда хушчақчақ ва чапани одам экан. Ўз навбатида унинг кўзларида чуқур бир зийраклик ҳам сезилиб турарди.

— Ғулом ака, Сизни барча муштарийларимиз номидан улкан ва масъулиятли лавозим билан табриклайман.

— Ташаккур.

— Ўзингиз ҳақингизда гапириб берсангиз.

— Ёшим эллик еттида. Андижон шаҳрида туғилиб ўсганман. Онам уй бекаси эдилар. Отамни гулчи Махсум дейишарди. У киши гул ўстириб сотиб оиламизни тебратардилар. Оилада тўрт фарзандмиз. Укам врач-терапевт, сингилларимдан бири боғчада тарбиячи, иккинчиси мактабда ўқитувчилик қилади. Улар Андижонда яшайдилар.

— Фарзандларингиз кўпми!

— Уч ўғлим, икки келиним, икки неварам бор. Катта ўғлим менинг изимдан боришга аҳд қилди — у ҳозир Давлат хавфсизлиги ходимлари тайёрлаш мактабида ўқияпти.

— Ўзингиз қаерда таълим олгансиз! Меҳнат фаолиятингиз тўғрисидаям эшитсак.

— Андижон педагогика институтини битиргандан сўнг «Андижанская правда» рўзномасида бир йил таржимон бўлиб ишладим: ўзбекчадан русчага ўгирдим. Шу ердан Давлат хавфсизлиги комитети тасарруфидаги мактабга юборишди. Икки йил таҳсил олдим. Ўқишни тамомлагач хавфсизлик комитетига эмас, милицияга — жиноят-қидирув бўлимига ишга юборишди. Чунки ўшанда, яъни олтмишинчи йилларда Хрушчавнинг кўрсатмасига биноан ҳарбий кучлар таркиби бир миллион икки юз минг нафарга қисқарувди ва мен истасам-истамасам ана шу «қисқарув»га тушиб қолгандим.

Бир йилдан сўнг Андижон вилоят комсомол комитетига ишга ўтказишди. У ердан эса халқ депутатлари вилоят совети саноат ижроия комитети (ўшанда шунақаси ҳам бор эди) раисига ёрдамчи бўлдим. Сўнгра Андижон шаҳар совети ижроия комитетининг масъул котиблиги насиб этди. Бир ярим йилдан кейин ҳеч кутилмаганда комитетга кел, деб қолишди. Ўйлаб қарадим-да, рози бўлдим. Чунки ёшлигимданоқ чекистлар ҳақида кўп китоблар ўқигандим ва бу касбга ғойибона меҳр қўйгандим.

Лейтенантлик унвонимни қайта тиклашди. Андижонда, Асакада хизмат қилдим. Сўнг Самарқандга юборишди — Давлат хавфсизлиги комитети вилоят бошқармасидаги катта бир бўлимни беришди. У ердан саксон учинчи йилнинг бошида Тошкентга олишди. Қарийб йил ўтар-ўтмас Давлат хавфсизлиги комитати Қашқадарё вилоят бошқармасига бошлиқ қилиб тайинлашди. Қаршида етти йил ишладим, мана бир ярим йилдирки, республика комитетидаман.

— Ҳар қандай оддий аскар генерал бўлишни орзу қилади, дейишади. Сиз генерал бўлдингиз, аммо айтинг-чи, раисликни ҳам орзу қилардингизми!

— Мен ҳеч вақт амалга атайлаб интилмаганман. Лекин қаерда ишламай, ўз вазифамни кучим, билимим етгунича, ҳалол-пок бажаришга ҳаракат қилганман. Шу лавозимга муносиб кўришгани, ишонч билдиришгани учун раҳмат, беҳад миннатдорман.

— Ишни нимадан бошламоқчисиз!

— Ҳали аниқ режалар ҳақида гапиришга эрта бўлса керак. Эл тирикчилиги ниҳоят даражада оғир, етишмовчилик таҳлика солиб турган пайтда турли қонунбузарлик, уюшган жиноятчилик туфайли халқимизнинг турмуши янада чигаллашаяпти. Мен Давлат хавфсизлиги комитетининг бутун шахсий таркибини ана шу хавф-хатарли иллатларни йўқотишга тўлиқ сафарбар қилиб, одамларнинг тинч ва осойишта ҳаёт кечиришларини таъминлашга қўлимдан келгунича уринаман.

— Ўзбек тили давлат тили деб эълон қилинганига қарамай, сизнинг маҳкамангизда тилимизга панжа орасидан қаралмоқда экан-а!

— Ҳа. Биз бу борада сусткашлик қилаяпмиз. Ўзбек тилини ўрганиш бўйича икки-уч та гуруҳ очилганди, уларнинг иши мени мутлақо қониқтирмайди. Аризаю шикоятлар или мурожаат этадиган ўзбеклар билан гаплашиш аксарият ҳолларда тилмочсиз ўтмайди. Бизда жами ҳужжатлар фақат русча юритилади. Албатта, бунинг ўзига яраша узрли сабаблари бор: ҳужжатларимизни асосан Москвага, бошқа республикаларга юборишга мажбурмиз. Иккинчидан эса биз чин маънода ҳарбийлармиз. Ҳарбийда биламизки, ҳамма нарса русча.

Мен маҳкамамизда ўзбек тилининг мавқеини ошириш учун ҳамма ишни қиламан (чунки у нафақат давлат тили, балки менинг она тилим ҳамдир ва шу боис унга нисбатан ҳар қандай ҳурматсизликка чидай олмайман). Чунончи, эндиликда иш юритишни ҳам ўзбек, ҳам рус тилида ташкил этамиз, тилимизни ўрганиш курсларининг фаолиятини тубдан ўзгартирамиз. Ўзбекча машинкада ёзишни ўргатамиз (ҳозир бизда битта ҳам шундай машинка йўқ). Ўйлайманки, агар мурожаат қилсак, бу борада бизга тил бўйича мутахассислар, шунингдек, сиз— журналистлар ҳам ёрдамларингизни аямайсизлар.

— Сизларда миллий кадрлар масаласи қай аҳволда!

— Ҳозирча талабга жавоб бермайди. Бу ҳам зудлик билан ҳал қилишимиз зарур бўлган жиддий муаммолардан биридир.

— Шу пайтгача хавфсизлик маҳкамаларида ўзбеклардан қанча генерал чиққан!

— Биринчи бўлиб бундай юксак унвонга Қурбон Рўзиметов сазовор бўлган эди. Кейинчалик Илёсхўжа Азимов (марҳум), Муҳаммад Насимов, Тошкент вилояти бошқармасининг собиқ бошлиғи Талъат Орипов ҳам генерал бўлишди. Улар ҳозир пенсияда. Хизмат қилаётганлар орасида эса генералларимиз ниҳоятда кам... Худо хоҳласа, албатта кўпаяди.

— Худога ишонасизми!

— Яхши бир нақл бор: худо бу — ҳар бир инсоннинг виждони, иймони. Очиғи, мен динни ҳам, диний эътиқодли одамларни ҳам ҳурмат қиламан.

— Айтишларича кўпчилик дин пешволари, масжидларнинг имомлари сизларнинг агентларингиз бўлишаркан...

— Бу — ғирт уйдирма. Диний бошқармада ҳам, масжидларда ҳам бизнинг бирор одамимиз йўқ.

— Ошкораликни бўғаётганларингиз-чи, бу ҳам уйдирмами! Шу ўринда яна бир савол: Сиз янги раис сифатида Давлат хавфсизлиги комитети матбуот ишларига бундан буён аралашмайди, деб ваъда бера оласизми!

— Иккинчи саволингиздан бошласам: бундай ваъда беришимга ҳеч қандай ҳожат йўқ.

— !!

— Чунки биз матбуот фаолиятига мутлақо аралашмаймиз-да. Демократия ва ошкораликка келсак, ҳозир архивларимиз эшиги олимлар, ёзувчилар, журналистлар учун очиқ. Кўплаб ҳамкасбларингиз архивимизда ишлаб, «босмачилик ҳаракати», қатағонликка оид анчагина ҳужжатларни ўрганиб, матбуотда чиқишлар қилишаяпти, ҳатто ҳужжатли китоблар ҳам ёзишаяпти... Шахсан мен комитетда неча йил ишлаётган бўлсам, ҳали эркин фикрловчи бирор одамга озор етказган эмасман ва бундан буён ҳам шундай йўл тутаман.

— Норасмий ташкилотларга муносабатингиз!

— Биласизми, улар билан бизнинг ишимиз йўқ. Лекин бордию ана шундай у ёки бу уюшма аъзолари (ва нафақат улар) ўз хатти-ҳаракатлари билан давлат хавфсизлигига путур етказишга уринишса, бундайлар билан белгиланган қонун асосида шуғулланишга мажбурмиз.

— Кўнглингизга қаттиқ олмангу маҳкамангизда ишлаётганлар ҳақида гап борганида айримлар ниҳоятда салбий фикр билдиришади. Кейин, сизлардан шу қадар қўрқишадики...

— Қатағон йилларида халқимизнинг асл ва бегуноҳ фарзандларини шу маҳкамага олиб келиб сўроқ қилишган, қамашган... Шу-шу «КГБ» деса одамларнинг тиззаси қалтирайдиган бўлиб қолгандир балки. Аммо у пайтлар аллақачон ўтиб кетди. Энди биз халқимиз ва давлатимизнинг дахлсизлигига соя солувчи жиноятлар: қўпорувчилик, жосуслик, уюшган жиноятчиликка қарши астойдил курашиш билан шуғулланаяпмиз. Бизни шунингдек, дин ва виждон эркинлиги йўлидаги даҳшатли ғов деб ҳам айблашди... Наҳотки мен ўзбек бўла туриб ўз халқимга ёмонликни раво кўрсам, унинг келажагига зомин бўлсам!..

— Сизлар Москвага тўлиқ қараммисизлар!

— Олдинлари шундай эди. Ҳозир кўп жиҳатдан мустақил бўлдик. Айниқса, республикамизнинг ички ҳаётига дахлдор муаммолар борасида. Тўғри, ишимизнинг кўп жабҳаларида Москва билан баҳамжиҳатмиз. Сабаби шуки, Давлат хавфсизлиги комитети худди Мудофаа ва Ички ишлар вазирликлари каби Бутуниттифоқ-республика маҳкамаси ҳисобланади.

— Суҳбатимиз охирида ижозатингиз билан қуйидагиларни сўрамоқчи эдим: адабиётга қизиқасизми! Республикамизда чоп қилинадиган қайси рўзномани севиб ўқийсиз!

— Қизиқаман. Менга Абдулла Қодирий, Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, Ўткир Ҳошимов ва бошқа истеъдодли ёзувчиларимизнинг асарлари ҳузур бағишлайди. Ғазаллар тинглашни ёқтираман. Эркин Воҳидовнинг мухлисиман. Севиб мутолаа қиладиган рўзномалардан бири — «Халқ сўзи». Унинг бош муҳаррири ўринбосарига рўбарў бўлганим учун шундай деяпти, деган фикрга борманг тағин. Рўзнома чиндан ҳам эл дилига малҳам бўлишга интилаяпти. Мен унинг обуначисиман, ахир.

— Ғулом ака, ишингизга яна бир бор омад тилаймиз.

— Раҳмат.

— Ўйлайманки, бу мулоқотимиз, сизларнинг таъбирингиз билан айтганда «разведка-суҳбат» ва умид қиламизки, муштарийларимиз Сиз билан ҳали кўп учрашадилар.

Суҳбатдош:
Анвар ЖЎРАБОЕВ.

ЖАРРОҲ ҚИСМАТИ

Назаримда, жарроҳлик ўзга касбу корларга нисбатан руҳан кучли, қалбан сезгир, ақлан ўткир, чуқур билимли бўлишни тақозо қилади. Чунки жарроҳ беморларининг дарди ўта оғир бўлиб, ажал комида ожиз турган полапонга ўхшайди. Бундай касалманд одамнинг дардини энди на дори-дармон, на муолажа даф эта олади. Ягона чора — тиғ. Фақат тиғ билан у ҳаётга қайтиши, умрига умр қўшилиши мумкин. Йўқса, оғриқ азобидан қийналаётган, сўнгги насибаси — ҳаводан баҳраманд бўлиб турган тирик жон эртага шундан ҳам айрилиб қолиши тайин. Бемор қошида ўлим билан жарроҳ ёнма-ён туради.

Мен тиғ тутган жарроҳни қил кўприк устида кетаётган кишига менгзайман. У озгина хато қилса — тамом, кўприкдан ажал комига яна бир жон қулайди. Қил кўпригидан ўтаётган жарроҳ эмас, у тиғ урган инсон қурбон бўлади.

Жарроҳ мана шу оғир масъулиятни зиммасига олади.

Айримлар бу касб соҳибининг бағри тош бўлади, дейишади. Мен бу фикрга бошқачароқ муносабатдаман. Тўғри, у беморга жисм (материя) нуктаи назаридан ёндашади. Лекин касаллик ҳақидаги ташхиснинг тўғрилигига амин бўлмоғи учун ўша дард, ўша оғриқни руҳан аниқ ҳис қилмоғи лозим. Шунга кўра у қалбан ҳам ишламоғи керак, деб ўйлайман.

Ўрта Осиё болалар врачлари тайёрлаш институтининг доценти, тиббиёт фанлари номзоди, Тошкент шаҳар 17-шифохонасининг иқтидорли жарроҳи Абдуқаҳҳор Абдураҳмонов билан учрашиш мақсадида кетаётганимда, мана шулар ҳақида ўйладим. Кўришувимиз ниҳоятда ноxуш вазиятга тўғри келиб қолди.

Мен борганимда шифохона чумолининг бузилган уясига ўхшарди. Ҳамма қаергадир югурарди. Маълум бўлишича, ўша дақиқаларда бу ерга Петросян деган жувонни оғир аҳволда олиб келишган экан. Безорилар унинг уйига бостириб кириб, танасининг етти жойига пичоқ уришган (менга бу кейинроқ маълум бўлди). Аёлнинг ҳаёти хавф остида қолганди. Операцияни Абдуқаҳҳор Абдураҳмонов қилаётган экан. Аёлнинг ҳаёти учун кураш қарийб беш соат давом этди.

Бир пайт ҳаворанг устбошига қон сачраган, ҳорғин қадам ташлаб келаётган кишига кўзим тушди. Беморнинг жигар-гўшалари уни ёпирилиб ўраб олишди. Жарроҳ нимадир деди. Бошқа бирор кун учрашишга, бугун эса Абдуқаҳҳор ака билан фақат танишиб кетишга жазм қилдим. Фикримни айтганимда, кулимсиради. Менинг яна овора бўлиб юришимни истамади шекилли, хонасига таклиф этди.

Турган гапки, суҳбатни Петросяннинг аҳволини сўрашдан бошладим.

— У яшайди, — қисқа жавоб қилди жарроҳ.

— Жуда толиқдингиз-а?

— Чарчашга-ку чарчадик. Лекин бу — бизнинг бурчимиз. Шундай пайтда одам толиқиш ҳақида эмас, операциянинг тез, бехато бўлишини ўйлайди. Ахир кичик бир янглишиш, бир сониялик кечикиш ҳам бизнинг меҳнатимизни чиппакка чиқариб қўйиши мумкин.

— Бундай оғир операциялар кўп учрайдими?

— Айнан шу кўринишда бўлмаса-да, жигар, ошқозон, юрак операциялари биз учун одатий ҳол.

Шу куни Абдуқаҳҳор ака Петросянни ажал панжасидан олиб қолди. Бу ҳодисани у оддийгина қилиб «бурчимиз» деб атади. Шўрлик ўша аёл ва операция хонасининг эшигига умид билан кўз тикиб мўлтираб турган унинг қариндош-уруғлари учун бу — ҳаёт баҳосига тенг толе.

Бундай «қаҳрамонлик»лар Абдуқаҳҳор аканинг ҳаётида кўп бўлган. У ҳар ойда йигирма беш—ўттизта шунга ўхшаш оғир операцияларни мустақил бажарар экан. Йигирма йилдирки, у бор иродаси, маҳоратини кўзлари, қўллари, зеҳнига жамлаб, заҳмат чекиб, қарийб тўрт ярим мингдан ортиқ беморни ўлим чангалидан олиб қолган. Ўзи тиғ урган ҳар бир дардманнинг тақдирини ўйлаб, оёққа туриб кеттунча ташвиш чекиб, меҳнат қилиб келаяпти. Шу беҳаловатлик, бeоромликнинг кўнглига таскин берарли, қувонч, далда бўларли томони шундаки, унинг шифосидан соғайиб ҳаётга қайтган одамлар юзда табассум билан жарроҳга миннатдорчилик билдирадилар, дуо қиладилар. Шунда жарроҳ камтарона хизмати эл-юртга асқотаётгани, ҳаёти бесамар эмаслигини ҳис қилади.

Абдуқаҳҳор Абдураҳмонов Нурота тоғларидан Тошкентга келиб ўқиган, тинмай изланган, номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган. Унинг жигар церрози (кичрайиши) мавзусидаги илмий иши хулосаларидан, мана, ўн беш йилдан буён район ва шаҳарлар шифохоналарида самарали фойдаланиб келинмоқда.

Абдуқаҳҳор ака билан суҳбатлашиб ўтириб, тоғу тошларда қўй боқиб юрган пахтазорларда ишлаётган ўнлаб, юзлаб иқтидорли ўсиринларимиз келгусида жуда кўп нарсаларга қодир эканликлари ҳақида ўйладим. Фақат уларнинг лаёқати рўёбга чиқиши учун ўқиб билим олишларига имконият яратиб бермоқ, ҳомийлик қилмоқ керак.

Абдуқаҳҳор ака талабаларга жарроҳлик сир-асроридан сабоқ ҳам беради. Ўзининг айтишича, у бўлажак касбдошларига нисбатан ниҳоятда талабчан. Чунки тиббиётда ўртамиёна жарроҳ бўлиши мутлақо мумкин эмас. Тўғри-да, ахир темирчи хатосига жарроҳ хатосини қиёслаб бўладими?

Абдуқаҳҳор Абдураҳмонов ҳозир профессор Латиф Нажмиддинов раҳбарлигида «Ўткир жарроҳлик касалликларини лазер орқали даволаш» мавзусидаги докторлик диссертацияси устида ишлаётган экан. Бу — тиббиётда янги усуллардан бири. Лазер шу вақтга қадар ҳарбий соҳага хизмат қилдирилиб, мана, эндигина тиббиётга, қишлоқ хўжалигига тадбиқ этилаётир. Фан ва техника юксалган асримизда ҳар қандай кашфиёт, янгилик хайрли мақсадларда яратилиши қандай яхши!

Абдуқаҳҳор ака билан суҳбатлашиб улгурмадим. Чунки уни яна жарроҳлик хонасига фавқулодда шошилинч чақириб қолишди. Биз хайрлашдик. У жиддийлашди, яна қайсидир инсоннинг хиралаша бошлаган умр чироғини равшанлаштириш учун махсус хонага йўл олди...

Мен унга муваффақият, беморга умр тилаб қолдим.

Тоҳир ДОЛИ ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

Газетхон таклиф қилади

МУКАММАЛ ТАРИХ ЯРАТИЛСИН

Миллий ўзликни англаш, тарихимизнинг мубҳам томонларини ёритиш, тилимиз ҳақ-ҳуқуқини тиклаш борасида амалга оширилаётган ишларни чин қалбдан маъқуллайман. Айни пайтда ўзлигимизни англаш, маънавий қадриятларимизни барқарор этиш кенг миқёсдаги мустаҳкам тагзаминли тадбирларга таянмоғи зарур, деб ҳисоблайман. Ана шундай тадбирлардан бири халқимизнинг, миллий давлатчилигимизнинг мукаммал тарихини яратишдан иборатдир.

Рус халқи ва унинг давлати тарихига оид, С. М. Соловьевнинг 19, В. О. Ключевскийнинг 9, Н. М. Карамзиннинг 12 жилдлик китоблари, Б. Ғафуровнинг тожик халқи тарихини очиб берадиган «История таджикского народа» (кўп жилдлик) китоблари мавжуд. Наҳотки 20 миллионга яқин ўзбек халқининг ташкил топиши ва ривожланиши тарихини, давлат тарихини лозим даражада ёзадиган бирор тарихчи, шарқшунос олим топилмаса? Республикамизда ўнлаб, юзлаб катта-катта унвонлар эгаси бўлган тарихчилар, шарқшунослар, этнографлар бор. Аммо уларнинг баъзи бирлари ҳалигача халқимиз тарихини чуқур ўрганиб ўзига етказиш ўрнига «Темурнинг ўзбекларга ҳеч қандай алоқаси йўқ» қабилидаги думбул фикрларни айтиб юришибди.

Ҳозир Ўзбекистоннинг 8 жилдлик тарихи устида иш олиб борилаётганлигини эшитдим. Менимча уни ёзишдан олдин «Ўзбек халқи тарихи», «Ўрта Осиёдаги туркий-ўзбек давлати тарихи» (жуда қадимги даврдан ҳозирги кунга қадар) каби тагзаминли асарлар ёзилиши зарур. Бу асарлардаги мавзуи ўрганишга ёндошиш принциплари кўп жилдлик тарих асосига қўйилиши лозим.

Менинг фикримча, ҳозирги кунда ўзбек халқи тарихини яратиш ишига Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси Бурибой Аҳмедов раҳбарлик қилиши мумкин. У кишини барча ишдан озод этиб ана шу вазифага қўйиш, зарур бўлса унинг раҳбарлиги остида муаррихлар гуруҳи, ҳатто шу йўналишдаги илмий муассаса ташкил этилиши зарур, деб ҳисоблайман.

З. МУҚИМОВ,
ҳуқуқшунослик фанлари номзоди.

ДАРОМАД ҲИСОБИДАН

ҚАРШИ. 412-хўжаликлараро механизациялашган махсус кўчма колонна раҳбарлари нарх-наво кўтарилганлиги туфайли ўз тасарруфларидаги ишчи-хизматчиларни моддий ҳимоялаш мақсадида уларга ҳар ойда 93 сўмдан қўшимча пул беришни йўлга қўйишган эди. Яқинда корхона касаба уюшмаси, меҳнат жамоаси кенгаши ишлаб чиқаришдан олинаётган даромад ҳисобига аввал белгиланган ёрдам миқдорини 200 сўмга етказишга қарор қилишди.

П. ГАДОЕВ.

БУГУН: «Народное СЛОВО» саҳифаларида

Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши бешинчи сессиясининг мажлиси ҳақида ахборот, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримовнинг 1991 йил 12 июнь куни сессияда сўзлаган нутқи, мустақил давлатлар иттифоқи тўғрисидаги шартнома лойиҳаси ҳақида Ўзбекистон ССР вице-президенти депутат Ш. Р. Мирсаидов маърузаси ўрин олган.

Шунингдек, тиббий ходимлар кунига бағишланган материал, шанба куни бериладиган анъанавий теле-курьер мажмуаси ва бошқа янгиликларни ўқишингиз мумкин.

Тошкент вилояти Орджоникидзе район «Коммунизм тонги» рўзномаси жамоаси рўзноманинг собиқ бўлим мудири, СССР Журналистлар уюшмасининг аъзоси **Озод ИСКАНДАРОВ**нинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига, қариндош-уруғлари ва биродарларига чуқур ҳамдардлик изҳор этиб, сабр-бардош, имон-эътиқод тилайди.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди: 01.30
Индекс: 64608. 5587-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12